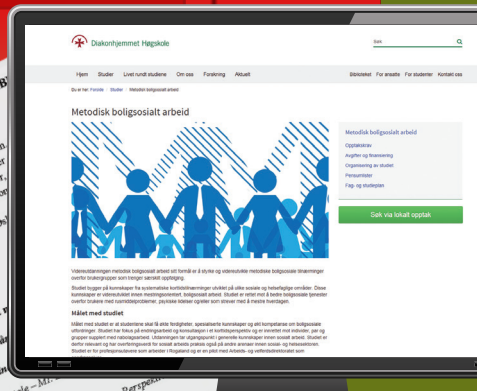
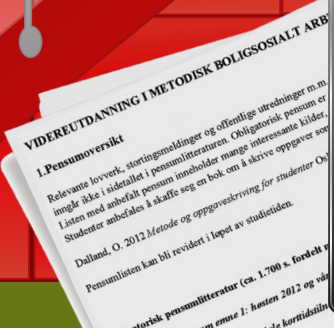

Arne Backer Grønningsæter

Boligsosialt arbeid og kompetanseutvikling II

Evaluering av videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid. Sluttrapport

Arne Backer Grønningsæter

Boligsosialt arbeid og kompetanseutvikling II

**Evaluering av videreutdanning i
metodisk boligsosialt arbeid. Sluttrapport**

© Fafo 2015

ISBN 978-82-324-0192-5 (papirutgave)

ISBN 978-82-324-0193-2 (nettutgave)

ISSN 0801-6143

Omslagsfoto: Colourbox.com

Omslag: Fafos Informasjonsavdeling

Trykk: Allkopi AS

Innhold

Forord	5
Sammendrag	6
1 Innledning	9
Evalueringsoppdraget	10
Problemstillinger	11
Noen begreper	12
Videre opplegg for rapporten	17
2 Evalueringstilnærming og metode	19
Evaluering	19
Metodiske grep	20
Datainnsamling gjennomført før delrapport.....	20
Datainnsamling gjennomført etter delrapporten	23
Hvordan vurdere måloppnåelse?.....	27
3 Innhold i utdanningen	29
Studietilbudet	29
Studentenes opplevelse av det pedagogiske opplegget.....	31
Interesse for å opprette lignende studier	35
4 Relevant kompetanse for lokale boligsosiale utfordringer?	37
Boligsosialt arbeid og kompetansebehov	37
Studentenes syn på relevans	38
Tjenesteledernes syn på relevant kompetanse for lokale boligsosiale utfordringer.....	40
Sammenheng mellom undervisning og lokal arbeidssituasjon	41
Samlet vurdering.....	41
5 Relevans for tjenestene	45
Deltakelse i videreutdanningen.....	45
Fagutvikling og kompetanseutvikling på arbeidsplassen	46
Å knytte undervisningen til lokale forhold	47
Tjenestestedene – behov og konsekvenser	49
Samlet vurdering.....	51

6 Brukeroppfølging og brukermedvirkning	53
Endret praksis og konsekvenser for brukerne	53
Samlet vurdering.....	55
7 Langsiktige virkninger og bærekraft av kunnskapene	57
Økt kompetanse på lengre sikt?	57
Praksisorientering, metode og utdanningsnivå	58
Fortsatt kompetansebehov	59
Konsekvenser for praksis	60
Ønsker for framtidige videreutdanningstilbud	61
Referansegruppa for studiet	62
Samlet vurdering.....	62
8 Oppsummering	65
Samlende avslutning.....	66
Referanser	69
Vedlegg 1 Intervjuguide – telefonintervju tjenestesteder – januar 2015...71	
Vedlegg 2 Spørreskjema mai 2014.....	72
Vedlegg 3 Spørreskjema desember 2014.....	81

Forord

Videreutdanningen i metodisk boligsosialt arbeid er et studietilbud ved Diakonhjemmets Høgskole. Det startet opp i 2012 og ble avsluttet i 2014. Fafo og NOVA fikk i oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet å evaluere videreutdanningen. I februar 2014 ble det utgitt en delrapport med tittelen «Boligsosialt arbeid og kompetanseutvikling; evaluering av videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid». Denne sluttrapporten er en videreføring av analysene som ble presentert i delrapporten, og vi har derfor gitt den et nesten identisk navn, men med «II» etter hovedoverskriften.

Vi vil takke alle informantene som har bidratt. Det gjelder studenter, lærere, tjenestledere og medlemmer av Diakonhjemmets referansegruppe for studietilbudet. Særlig takk til fagansvarlig for videreutdanningen, Rita E. Eriksen. Takk også til kontaktperson hos oppdragsgiver, som i den siste perioden har vært Line Brusveen.

Evalueringsprosjektet har hatt en referansegruppe med representanter for Rusmisbrukernes interesseorganisasjon, Mental helse, Høgskolen i Bergen, Høgskolen i Oslo og Akershus, Diakonhjemmets Høgskole, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet, Husbanken Region øst, Fylkesmannen i Rogaland og Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Takk for deltakelse på møter, innspill og kommentarer.

Prosjektteamet har bestått av Inger Lise Skog Hansen, Arne Backer Grønningsæter, Vidar Bakkeli og Anna Hagen Tønder fra Fafo, og Viggo Nordvik fra NOVA. Inger Lise Skog Hansen var prosjektleder, men sluttet på Fafo. Arne Backer Grønningsæter overtok derfor prosjektlederrollen og har skrevet sluttrapporten. Vidar Bakkeli har hatt ansvaret for gjennomføring av spørreskjemaundersøkelsene. Fafos instituttsjef Tone Fløtten har kvalitetssikret rapporten; takk for gode og grundige tilbakemeldinger.

Til slutt en takk til Fafos publikasjonsavdeling, og en samlet takk til alle bidragsytere i prosjektet.

Oslo, februar 2015

Arne Backer Grønningsæter

Sammendrag

Diakonhjemmets høyskole gjennomførte med støtte fra Arbeids- og velferdsdirektoratet studietilbudet «Videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid», som ble startet høsten 2012 og avsluttet våren 2014. Målgruppa for studiet var helse- og sosialarbeidere med treårig utdanning som arbeider innen tjenester for boveiledning, rusomsorg og psykisk helse. Diakonhjemmets utdanningstilbud la eksplisitt vekt på brukeroppfølgning og boveiledning og hadde et pedagogisk opplegg med søkelys på metoden oppgaveorientert mestringstilnærming (OOMT).

Fafo og NOVA fikk i oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet å evaluere videreutdanningstilbudet. Evalueringsprosjektet har fulgt gjennomføringen av denne videreutdanningen nesten fra oppstarten. Både opplegget for studietilbudet og OOMT er nærmere omtalt i en delrapport fra evalueringen, som ble utgitt av Fafo i februar 2014 (Hansen mfl. 2014).

Formålet med evalueringen er definert av Arbeids- og velferdsdirektoratet og er tredelt:

- å undersøke om videreutdanningstilbudet gir deltakerne (studentene) og de involverte kommunene en kompetanse som er relevant for å møte lokale boligsosiale utfordringer,
- å undersøke om videreutdanningen bidrar til mer tilpasset brukeroppfølgning og større brukervedvirkning, og
- å kartlegge om andre høyskoler kan være interessert i å etablere et tilsvarende studietilbud.

Det siste spørsmålet skiller seg fra de to andre og anses som ferdig behandlet i delrapporten. Dette spørsmålet blir derfor ikke ytterligere behandlet i denne endelige rapporten. Denne sluttrapporten skal redegjøre for helheten i evalueringen og besvare evalueringens overordnede problemstillinger.

Sluttrapporten er strukturert som følger. Først kommer et bakgrunnskapittel, deretter et kapittel om metodiske tilnærminger. Kapittel 3 tar for seg innholdet i utdanningen. Kapittel 4 drøfter hvorvidt studietilbudet svarer på lokale boligsosiale utfordringer. I kapittel 5 drøftes relevansen for tjenestestedene. Kapittel 6 omhandler spørsmålet om brukeroppfølgning og brukervedvirkning. I kapittel 7 ser vi på langsiktige virkninger av kompetanseutviklingen lokalt.

I delrapporten viste vi at det er et uttalt behov for kompetanseheving innen boligsosialt arbeid. Et av de områdene hvor det etterspørres mer kompetanse i kommunene, er i det praktiske boligsosiale arbeidet med oppfølging av brukere. Det er ikke minst når det gjelder oppfølging av brukere med rusproblemer og eller psykiske problemer, at det er behov for økt kompetanse. Deltakerne i studiet har mye praksiserfaring, over halvdel av avsluttet utdanningen sin for mer enn ti år siden. Syv av 20 deltakere våren 2013 oppga at de var tatt opp på bakgrunn av realkompetanse. Det vil si at en stor andel av studentgruppa ikke hadde utdanning på bachelornivå. Få av deltakerne oppga at de forventet å anvende studiet som en del av en mulig mastergrad.

Fragmentert kompetanse innen boligsosialt arbeid og manglende samordning medfører nye kompetansebehov. Det er mye ulik innsats fra statlig hold for kompetanseutvikling i kommunene, men det ser ut til å mangle en samordnet og overordnet strategi for å sikre faglig utvikling og kompetanseheving. Det boligsosiale arbeidet vil ofte være et sentralt element innen for eksempel rusomsorg, psykisk helsearbeid eller arbeid med integrering av flyktninger. Det kan derfor være behov for flere utdanninger som dekker ulike deler/temaer innenfor det boligsosiale området.

En viktig dimensjon ved studiet er vektleggingen av faglig refleksjon og fagutvikling lokalt. Den praksisnære innretningen på studiet fikk stor oppslutning av mange av studentene og tjenestelederne. Flertallet av informantene var fornøyd med studie tilbudet. De var for eksempel fornøyd med studiesamlingene og veiledningen og mente at videreutdanningen har formidlet viktig og relevant kunnskap til deltakerne. Noen mente imidlertid at det har vært for mye konsentrasjon om metode og for lite om det bolig- og sosialpolitiske rammeverket.

Et hovedspørsmål i denne evalueringen har vært hvorvidt videreutdanningstilbudet «metodisk boligsosialt arbeid» gir deltakerne og kommunene kompetanse som er relevant for å møte lokale boligsosiale utfordringer. En stor andel av studentene og tjenestelederne som er intervjuet ser ut til å mene at den oppnådde kompetansen er relevant. Men det påpekes samtidig at studieopplegget kunne svart enda bedre på de opplevde behovene. Kunne en hatt en bredere både metodisk og sosialpolitisk tilnærming?

Det andre hovedspørsmålet var om videreutdanningen bidrar til mer tilpasset brukeroppfølging og større brukermedvirkning. Den dominerende plassen OOMT har hatt i det pedagogiske opplegget, innebærer ambisiøse målsettinger på dette punktet. Vi har ikke data som gjør at vi kan svare klart på dette spørsmålet. Mange av studentene og flere representanter for tjenestestedene mener imidlertid at videreutdanningen har hatt positive konsekvenser for brukermedvirkning. Det kan stilles spørsmål om en kunne valgt helt andre og mer direkte pedagogiske grep hvis en ville ha brukerstemmene integrert i et videreutdanningsopplegg.

Opplegget for videreutdanningen er ambisiøst når det gjelder lokal forankring på arbeidsplassen. På noen arbeidsplasser ser det ut til at dette har fungert, mens på andre i mye mindre grad. Målgruppa for kurset har blitt ganske bred når det gjelder

utdanningsnivå og faglig bakgrunn for øvrig. Dette reiser spørsmålet om ikke det er behov for et mer differensiert tilbud.

Ut fra vårt materiale ser videreutdanningstilbudet ut til å ha truffet et opplevd behov for bedre metoder for brukeroppfølging innenfor en boligsosial kontekst. Sosialt arbeid utøves innen et sosialpolitisk rammeverk og ved hjelp av et sosialpolitisk tiltaksapparat. Rapporten konkluderer med at det bør jobbes mer med hvordan sammenhengen mellom metode og rammeverk kan bli bedre. Det er behov for bred kompetanseutvikling i det lokale/kommunale velferdsapparatet. Boligsosialt utviklingsarbeid inngår i en slik kontekst. Det er behov for å systematisere dette arbeidet, forankre det og formidle det. Diakonhjemmets videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid har representert et positivt forsøk på systematisering, forankring og formidling. Det ser ut som de delvis har lyktes, men samtidig ser det ut til å være et forbedringspotensial særlig knyttet til det å fange opp bredden av kompetansebehov i boligsosialt arbeid.

1 Innledning

Å tilby et godt bolig- og tjenestetilbud til dem som trenger det, er en viktig oppgave for kommunene. Dette ansvaret er også forankret i helse- og omsorgstjenesteloven og i lov om sosiale tjenester i NAV. I NOU 2011: 15 *Rom for alle – sosial boligpolitikk for fremtiden* skriver utvalget at det er behov for et boligsosialt løft i kommunene. Kommunene er iverksetterne og gjennomførerne av den sosiale boligpolitikken, og utvalget peker på at det boligsosiale arbeidet er sammensatt, og at økt boligsosial kompetanse er en av faktorene som kan bidra til flere resultater av den boligsosiale innsatsen.

De siste årene har det vært rettet mye oppmerksomhet mot boliger for utsatte grupper, og en har etablert begrepet «boligsosialt arbeid» i norsk forvaltning. Boligsosialt arbeid fikk for alvor oppmerksomhet med Prosjekt bostedsløse. Dette var et fireårig nasjonalt forsøksprosjekt i 2000–2004 gjennomført i de sju største byene og rettet inn mot de mest vanskeligstilte på boligmarkedet. Rusavhengige og personer med samtidig rusavhengighet og psykiske lidelser var viktige målgrupper. Prosjektet tydeliggjorde at mange vanskeligstilte på boligmarkedet har behov for hjelp med å få et sted å bo og også til å kunne opprettholde en stabil bosituasjon (Ytrehus mfl. 2008). Som del av den statlige innsatsen mot bostedsløshet er det etablert egne statlige tilskuddsmidler til kommunene for at de skal følge opp bostedsløse og rusavhengige i bolig (Hansen mfl. 2007). I etterkant av Prosjekt bostedsløse har regjeringens strategi På vei til egen bolig, og de senere boligsosiale utviklingsprogrammene i Husbanken, hatt et videre og mer helhetlig perspektiv på bolig for vanskeligstilte og bidratt til økt oppmerksomhet om dette i kommunene (se Grønningsæter mfl. 2014).

I den statlige innsatsen på området har kompetanseoppbygging vært viktig. Som del av strategien På vei til egen bolig ble det satset på kommunenettverk og konferanser for å spre kunnskap og kompetanse (Hansen 2006; Dyb mfl. 2008). Statlige aktører som Sosial- og helsedirektoratet (nå Arbeids- og velferdsdirektoratets ansvarsområde), Fylkesmannen og Husbankens regionskontor har vært viktige aktører i dette arbeidet. Husbanken har hatt egne kompetansetilskudd¹ og bidratt til opprettelse av boligsosiale utdanningstilbud ved flere høyskoler. Dette illustrerer at det fra statens side har vært mye oppmerksomhet om boligsosiale spørsmål de siste årene, og kompetanseoppbygging om boligsosialt arbeid har vært et av virkemidlene.

¹ Se <http://www.husbanken.no>

Boligsosialt arbeid er sammensatt, og det gjør det også utfordrende å avgrense. Mye søkelys har vært på tilnærmingen til den enkelte, helhetlig tilnærming, praktisk bistand, individuell plan, samarbeid på tvers av etatsgrenser i kommunen og mellom ulike forvaltningsnivåer (se f.eks. Ytrehus mfl. 2008; Hansen mfl. 2007; Hansen & Øverås 2007; Taksdal mfl. 2006). Utviklingen de senere år har ført til et videre søkelys, blant annet i Husbankens boligsosiale utviklingsprogrammer og i den offentlige utredningen Rom for alle (NOU 2011: 15).

Evalueringsoppdraget

Fafo og NOVA fikk i oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet å evaluere et videreutdanningstilbud i metodisk boligsosialt arbeid ved Diakonhjemmet høyskole, lokalisert i Rogaland. Dette var på det aktuelle tidspunktet det eneste høyskoletilbudet i metodisk boligsosialt arbeid. Samtidig er det viktig å ha i mente at det i flere år har eksistert andre studietilbud i boligsosialt arbeid. I likhet med tilbudet ved Diakonhjemmet har de ofte vært forankret innen helse- og sosialfag og mer spesifikt sosialt arbeid eller vernepleie. Det som var nytt ved piloten ved Diakonhjemmet, var først og fremst det pedagogiske opplegget: oppgaveorientert mestringstilnærming (OOMT) og søkelys på denne metoden i praktisk arbeid med brukerne. Tilbudet ved Diakonhjemmet høyskole la eksplisitt vekt på brukeroppfølgning og boveiledning. Evalueringsprosjektet har fulgt gjennomføringen av denne videreutdanningen nesten fra oppstarten.

Utdanningstilbudet kan sees i sammenheng med et utviklingsprosjekt basert på den aktuelle metodikken, OOMT, i sosialt arbeid med personer som trenger booppfølging, gjennomført i fire kommuner i Telemark i 2008–2011 (Eriksen 2011). Dette var et prosjekt finansiert av Arbeids- og velferdsdirektoratet, administrert av Fylkesmannen i Telemark og hvor Diakonhjemmets høyskole var faglig ansvarlig.

Det evaluerte studietilbudet

Studietilbudet «Videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid» ble startet høsten 2012 og avsluttet våren 2014. Det ble igangsatt på oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet. Målgruppa for studiet var helse- og sosialarbeidere med treårig utdanning som arbeider innen tjenester for boveiledning, rusomsorg og psykisk helse. Studiet er på 30 studiepoeng fordelt på to år. Det var 21 studenter som fullførte studiet.

Det pedagogiske opplegget var basert på oppgaveorientert mestringstilnærming (OOMT). Oppgaveorientert mestringstilnærming er i sin tur basert på oppgaveorientert tilnærming (OOT), men legger større vekt på brukernes mestringressurser

(Eriksen 2011). Både opplegget for studietilbudet og OOMT er nærmere omtalt i en delrapport fra evalueringen som ble utgitt av Fafo i februar 2014 (Hansen mfl. 2014).

Studiet ble lagt opp med to fagsamlinger på tre dager i hvert semester, til sammen åtte samlinger. I tillegg til studiesamlingene krevdes det selvstendig arbeid mellom samlingene. Studentene måtte arbeide med teori og løse oppgaver individuelt og i grupper. Studentene hadde 14 «grønne dager» per studieår. De «grønne dagene» ble benyttet til samtaler med brukere samt til gruppeveiledning, selvstudium og eventuelle drøftinger av problemstillinger som oppstod i forbindelse med anvendelse av ny kunnskap i studentenes arbeid med brukeroppfølging i sin kommune.

Problemstillinger

Formålet med evalueringen er definert av Arbeids- og velferdsdirektoratet og er tredelt:

- å undersøke om videreutdanningstilbudet gir deltakerne (studentene) og de involverte kommunene en kompetanse som er relevant for å møte lokale boligsosiale utfordringer,
- å undersøke om videreutdanningen bidrar til mer tilpasset brukeropfølging og større brukermedvirkning, og
- å kartlegge om andre høyskoler kan være interessert i å etablere et tilsvarende studietilbud. Dette spørsmålet skiller seg fra de to andre og ansees som ferdig behandlet i delrapporten. Dette spørsmålet blir derfor ikke ytterligere behandlet i denne endelige rapporten.

Som nevnt ble det i februar 2014 utgitt en delrapport fra evalueringen. Problemstillingene som lå til grunn for delrapporten, var:

- Hvordan framstår innholdet i studiet i forhold til kunnskap om kompetansebehov innen området boligsosialt arbeid?
- Hvordan har tjenestestedene og deltakerne fått kjennskap til utdanningstilbudet? Hvem er deltakerne i studiet, hvilken bakgrunn har de, og hva er deres motivasjon for deltakelse og forventninger til studiet?
- Hvilke forventninger har tjenestestedene til studiet, og hva er deres motivasjon for deltakelse?
- Hvordan vurderer deltakere og tjenestestedene studietilbudet i forhold til deres opplevelse av kompetansebehov?

Denne sluttrapporten skal redegjøre for helheten i evalueringen og besvarer evalueringens overordnede problemstillinger.

Noen begreper

Navnet på det evaluerte studietilbudet «Videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid» inneholder en rekke begreper som det kan være behov for å utdype og relatere til evalueringen. Det gjelder

- sosialt arbeid
- boligsosialt arbeid
- videreutdanning

Sosialt arbeid

En internasjonal definisjon av profesjonelt sosialt arbeid lyder som følger:

«Sosialt arbeid er en praksisbasert profesjon og en akademisk disiplin som fremmer sosial endring og utvikling, sosialt samhold, myndiggjøring og frigjøring av mennesker. Prinsipper om sosial rettferdighet, menneskerettigheter, kollektivt ansvar og respekt for mangfold er sentrale i sosialt arbeid. Underbygget av teorier fra sosialt arbeid, samfunnsvitenskap, humaniora og urfolkskunnskap engasjerer sosialt arbeid mennesker og strukturer for å behandle livsutfordringer og fremme livskvalitet.» (IFSW 2014)²

En slik forståelse av sosialt arbeid inneholder flere spenninger. Er for eksempel sosial rettferdighet et spørsmål om oppfyllelse av rettigheter eller tilfredsstillende av nærmere bestemte behov? Sosialt arbeid tar ofte utgangspunkt i en vurdering av den enkeltes behov, mens det sosialpolitiske rammeverket, ikke minst i et universalistisk orientert system som det norske, kan være dominert av rettighetstenking. Hvor ligger tyngden? Det ligger også en spenning mellom sosialt arbeid som profesjon eller fagfelleskap og sosialt arbeid som aktivitet eller utøvelse av et yrke/fag. Definisjonen sier dessuten at faget bygger på et bredt kunnskapsgrunnlag. Hvordan skapes og integreres dette kunnskapsgrunnlaget, og hvordan kan en lære å systematisere de praktiske erfaringene som sosialarbeidere daglig skaffer seg?

Spørsmålene som springer ut av disse spenningene, dukker også opp når en skal evaluere tiltak knyttet til boligsosialt arbeid. Hva er for eksempel viktigst i kunnskaps-

² <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>, egen oversettelse

og fagutviklingen på det boligsosiale fagfeltet, i boligsosialt arbeid? Og er boligsosialt arbeid noe annet enn sosialt arbeid; er det noe annet enn sosialt arbeid i en bolig-kontekst?

Sosialt arbeid som fag kan ikke forstås uten at det settes inn i en sosialpolitisk kontekst. Velferdsstaten er et rammeverk for utøvelse av sosialt arbeid, og den gir noen av de viktigste redskapene profesjonen bruker, for eksempel økonomiske ytelser. Det blir ofte sagt at relasjonen mellom sosialarbeider og klient er redskapet (Levin 2004). Uten de velferdsstatlige virkemidlene og tiltakene vil denne relasjonen imidlertid ha en begrenset praktisk betydning (Grønningsæter 2005).

Vi har allerede nevnt behovet for tverrfaglighet i det boligsosiale arbeidet og dermed i det boligsosiale faget. Et klassisk krav til en profesjon er felles utdanning, dette gjelder også sosialt arbeid som profesjon. Siden det er personer med ulike utdanning som jobber med boligsosiale spørsmål i kommunene, er det imidlertid en utfordring å utvikle et videreutdanningskurs da dette må tilpasses ulike profesjonelle grunnutdanninger. De to største yrkesgruppene blant deltakerne på kurset er vernepleiere og sosionomer. OOMT springer ut av en sosial arbeidstradisjon. Vernepleierne representerer en sosialpedagogisk tradisjon og tilnærming. Ligger det noen spenning her når en skal vurdere relevansen av utdanningen?

Navnet på videreutdanningen er «(Videreutdanning i) metodisk boligsosialt arbeid», ikke «boligsosialt arbeid». En kan spørre seg om det er noen forskjell. Navnet indikerer en metodeorientering i studieopplegget. Et klassisk tema i teorier om sosialt arbeid er om sosialt arbeid finnes uavhengig av kontekst. Kan en isolere metodetilnærmingen fra konteksten? Svaret på dette spørsmålet vil ha betydning for hvordan vi vurderer det kurset som undersøkes i denne evalueringen. I dette kurset har en benyttet en bestemt metodisk tilnærming – oppgaveorientert mestringstilnærming (OOMT) – som utgangspunkt for en videreutdanning i boligsosialt arbeid. Her vil det åpenbart være ulike synspunkter på om det er bra å legge så stor vekt på én metodisk tilnærming, og om denne tilnærmingen er egnet i en boligsosial kontekst.

Boligsosialt arbeid

Begrepet «boligsosialt arbeid» slik det brukes i dag, inkluderer ofte hele den brede boligplanleggingen i kommunene og arbeidet med boliger for vanskeligstilte spesielt. NAV definerer for eksempel på sine hjemmesider boligsosialt arbeid på denne måten:

«Formålet med det boligsosiale arbeidet er å forebygge og motvirke bostedsløshet. Boligsosialt arbeid omfatter alt fra å framskaffe boliger til å øke den enkeltes forutsetning for å mestre en bo- og livssituasjon.»³

³ <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Samarbeid/For+kommunen/Boligsosialt+arbeid.355917.cms>

En viktig del av det boligsosiale arbeidet er oppfølgingen av brukere som av ulike årsaker er vanskeligstilte på boligmarkedet. Mange brukere har sammensatte utfordringer, og oppfølgingsarbeidet kan være krevende. Flere forskingsprosjekter har vist at viktige faktorer for å lykkes i oppfølgingen er individuell tilpasning, helhet, fleksibilitet og sammenheng i tjenestetilbudet (Taksdal mfl. 2006; Ytrehus mfl. 2007; Hansen mfl. 2007; Hansen & Øverås 2007; Eriksen 2011). Behovet for helhetlig tilnærming gjør at økt kunnskap om boligsosialt arbeid på hele praksisfeltet kan ha stor betydning for effekten av den boligsosiale innsatsen. På samme måten vil en sosialfaglig tilnærming i det brukerrettede arbeidet være viktig, ikke minst når det gjelder utvikling av en konstruktiv relasjon mellom brukere og tjenesteytere (se Levin 2004).

Det faktum at det er flere svar på spørsmålet om hva boligsosialt arbeid er, bidrar til at det også er flere mulige tilnærminger når en skal lage en videreutdanning i boligsosialt arbeid. Skal vekten være på bolig, eller skal vekten være på sosialt arbeid, eller hvordan integreres – eventuelt kombineres – disse to tilnærmingene? Ulike ideer om hvordan disse spørsmålene skal besvares, vil være med på å prege hvordan de samme spørsmålene analyseres og drøftes. Ulike ideer om hva boligsosialt arbeid er eller skal være, vil prege svarene til informantene i dette prosjektet, det gjelder både studenter og representanter for tjenestestedene. Et eksempel er hvilket syn de har på kompetansebehovet lokalt.

Sørvoll beskriver i et vedlegg til NOU 2011: 15 *Rom for alle* en endring i norsk boligpolitikk som han kaller «den boligsosiale vendingen» (Sørvoll 2011). På midten av 1990-tallet gikk myndighetene over fra å føre en sosial boligpolitikk som primært var rettet mot boligframskaffelse og mot å regulere boligmarkedet, til å legge større vekt på tiltak for de svakest stilte på boligmarkedet. På denne måten ble boligpolitikk og sosial- eller velferdspolitikkk koblet sammen. Oppmerksomheten ble på den ene siden rettet mot boligen som et grunnleggende velferdsgode og på den andre siden på sosiale tjenester knyttet til boligen. Kommunene er gjennom helse- og omsorgstjenesteloven og lov om sosiale tjenester i NAV gitt et ansvar for å gi et bolig- og tjenestetilbud til dem som trenger det. En noe mer utfyllende beskrivelse av denne utviklingen finnes i en delrapport fra denne evalueringen, som ble utgitt i 2014 (Hansen mfl. 2014).

Begrepet «boligsosialt» er med andre ord et ganske nytt begrep, som betegner en ny «vending» i boligpolitikken. Det er ikke opplagt hvordan begrepet skal forstås, og det ligger noen spenninger i ulike tilnærminger. Det kan for eksempel være motsetninger mellom det å utøve sosialt arbeid i form av tjenester på den ene siden og det å legge sterkest vekt på boligframskaffelse/-bygging og boligpolitiske tiltak på den andre siden. Denne typen motsetninger kan få konsekvenser for hvor søkelyset rettes i det praktiske arbeidet, for hva en legger vekt på ved utforming av en videreutdanning, og dermed for vår evaluering av studietilbudet. I de årene dette begrepet har vært i bruk, har det vært flere endringer i vektleggingen av henholdsvis det sosialfaglige og det boligpolitiske. Spenningen i hva som skal vektlegges sterkest i det boligsosiale arbeidet, finner vi igjen, som vi skal se, når vi for eksempel spør informantene i dette prosjektet

om behovet for økt kompetanse i boligsosialt arbeid. Det ligger også i kortene at i et såpass sammensatt velferdsområde som det boligsosiale arbeidsfeltet, vil det være helt nødvendig med stor tverrfaglig og tverretatlig innsats i kommunene. Boligkontor, pleie- og omsorgstjenester og sosialtjenester vil måtte være involvert i arbeidet. Det boligsosiale områdets omfang og kompleksitet utfordrer også videreutdanningstilbudene. Hvor tverrfaglige skal videreutdanningene være?

I en delrapport fra evalueringen fra februar 2014 ble den boligsosiale konteksten beskrevet grundig (Hansen mfl. 2014). Vi vil i denne rapporten legge noe mer vekt på andre sider ved det boligsosiale arbeidets kontekst, eksempelvis det faglige utviklingsarbeidet som foregår i velferdstjenestene generelt, og de behovene for kompetanseheving og videreutdanning som dette innebærer.

Videreutdanning, tiltaksutvikling og kompetanseutvikling

En Fafo-rapport fra 2006 beskriver hvordan «Bare fantasien setter grenser» når det gjelder utvikling av tiltak innenfor barnevernet (Gjerustad mfl. 2006). Dette mangfoldige arbeidet med tiltaksutvikling har imidlertid ikke bare skjedd i barnevernet, det skjer også i sosialtjenesten, i pleie- og omsorgstjenestene og i rus- og psykiatritjenestene, der desentraliseringen har medført stort behov for utvikling av nye måter å jobbe på.

For å fortsette sammenligningen med barnevernet⁴ litt til: Grønningsæter og Nordstoga (2014) beskriver hvordan det skjer mye tiltaks- og metodeutvikling og utprøving i det kommunale barnevernet. Dette mangfoldet av utviklingsarbeid kommer også fram gjennom rapporter og publikasjoner fra de såkalte HUSK-prosjektene (se f.eks. Johannesen mfl. 2011) i delrapporten fra dette prosjektet (Hansen mfl. 2014) og gjennom evalueringen av Husbankens kommunesatsing (Grønningsæter mfl. 2014). Ulike rapporter beskriver med andre ord en flora av lokal tiltaks- og kompetanseutvikling. Det kan settes spørsmålstejn ved hvordan denne kunnskapen som baseres lokalt, blir systematisert, evaluert og formidlet, og hvorvidt utviklingsarbeidet gir læring ut over på den enkelte arbeidsplass (Grønningsæter 2014).

Videreutdanningen som evalueres i dette prosjektet, kan sies å være ambisiøs når det gjelder kunnskapsoverføring, i og med at det legges opp til tiltak som skal sørge for at kompetansen som erverves, forankres på det lokale tjenestestedet gjennom veiledningsgrupper, bruk av case og formidling til tjenestestedet. Den langsiktige betydningen av implementering og bruk av OOMT blir på denne måten en vesentlig del av evalueringsdesignet.

Ressurser til kompetanseutvikling har vært en viktig del av satsingen på utvikling av boligsosialt arbeid lokalt. Kompetansemidler fra Husbanken har for eksempel

⁴ Barnevernet representerer mer enn bare en sammenlignende sektor, det er flere av deltakerne på videreutdanningen som arbeider med oppfølging i boliger knyttet til barnevernets ettervern.

vært et av de viktigste virkemidlene i Husbankens kommunesatsing. Husbanken har også støttet flere videreutdanningstilbud som høyskolene har arrangert innenfor det boligsosiale fagfeltet. Den videreutdanningen som vi evaluerer i dette prosjektet, er den første som gjennomføres med støtte fra Arbeids- og velferdsdirektoratet. Denne utdanningen skiller seg også ut fra andre boligsosiale videreutdanninger ved å ha hovedvekt på brukeroppfølgning og én metodisk tilnærming, OOMT. Det kan derfor stilles spørsmål ved vektleggingen av brukeroppfølgingsmetoder kontra boligpolitiske virkemidler. Videre kan det diskuteres i hvilken grad OOMT er egnet i forhold til andre metoder eller redskaper en kunne tenke seg å benytte i møte med brukergruppene og deres behov på det boligsosiale feltet.

Halvorsen (2014) skiller mellom fagutvikling og faglig utvikling. Bakgrunnen for at hun setter opp dette skillet, er at begrep knyttet til fag- og kompetanseutvikling ofte blander sammen forskjellige fenomener, eksempelvis kompetansebygging og tiltaksutvikling/metodeutvikling. Den floraen av utviklingstiltak som en ser i hele det lokale velferdsapparatet, består av både videreutdanning/kompetanseutvikling, implementering av metoder eller tilnærminger (ofte såkalt evidensbaserte) og lokalt tiltaks- og utviklingsarbeid. I det aktuelle videreutdanningskurset er implementering og bruk av en metodisk tilnærming et viktig innslag.

Det å vektlegge brukermedvirkning i det faglige utviklingsarbeidet har blitt vanligere de senere årene. Dette ble for eksempel et viktig tema i HUSK-prosjektene (Johannesen mfl. 2011). Sterke brukerstemmer, for eksempel innenfor barnevernsfeltet, har krevd å bli hørt.⁵ I arbeidet med å utvikle mer kunnskapsbaserte velferdstjenester har det vært en spenning mellom dem som har vært mest opptatt av å implementere såkalt evidensbaserte metoder, og dem som har vært mest opptatt av å systematisere og formidle lokale erfaringer (inkludert brukererfaringer).

Stortingsmelding Meld. St. 13 (2011–2012) Utdanning for velferd⁶ påpeker behovet for økt kompetanse innen helse- og velferdsområdet. I meldingen defineres kompetanse som «helheten av kunnskaper, ferdigheter og evner som gjør en person i stand til å fylle konkrete funksjoner og utføre de tilhørende oppgavene i tråd med definerte krav og mål» (Meld. St. 13 (2011–2012), s. 11). Meldingen understreker nødvendigheten av kompetanseutvikling, tverrfaglighet og lokal forankring. Dette er viktige aspekter ved videreutdanningen i metodisk boligsosialt arbeid. Videre tar stortingsmeldingen opp at det er nødvendig å kombinere fagkompetanse med en bred systemforståelse. Disse påpekningene plasserer Diakonhjemmets videreutdanning og

⁵ Eksempelvis Forandringsfabrikken: <http://www.forandringsfabrikken.no/>

⁶ Meld. St. 13 (2011–2012) Utdanning for velferd: [https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/meld-st-13-20112012/id672836/?docId=STM201120120013000DDDEPIS&q=utdanning for velferd&navchap=1&ch=1](https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/meld-st-13-20112012/id672836/?docId=STM201120120013000DDDEPIS&q=utdanning+for+velferd&navchap=1&ch=1)

dens dilemmaer – for eksempel mellom metodeorientering og boligpolitisk orientering – midt inne i de typiske dilemmaene som dagens velferdsutdanninger står i.

I stortingsmeldingen sies det også at utsatte grupper i stadig større grad ønsker å bruke sine erfaringer for å påvirke utdanningene. Det er ifølge meldingen også behov for at fagfolkene utvikler seg ved å reflektere over egen yrkespraksis og ved å bidra til kunnskapsutviklingen på sitt fagområde. Etablering av videreutdanningstilbud på masternivå må sees som et ledd i arbeidet for å få et høyere utdanningsnivå i tjenestene. Det påpekes i meldingen at det er cirka 30 prosent ufaglærte i den kommunale pleie- og omsorgstjenesten, og det hevdes at dette utgjør en risiko for kvaliteten. Ufaglærtes behov for videreutdanning er en faktor også i dette prosjektet, da de på tross av at kurset skal være på masternivå, utgjør en forholdsvis stor andel av studentene (7 av 21).

Til slutt sies det i stortingsmeldingen at et godt samspill mellom forskning, utdanning og arbeidsliv er avgjørende for kvalitetsutvikling av både utdanningene og yrkesutøvelsen gjennom relevant forsknings- og utviklingsarbeid. Gjennom følgeevaluering og tett samarbeid med praksisfeltet som en gjennomgående pedagogisk tilnærming kan det se ut som om Diakonhjemmet og Arbeids- og velferdsdirektoratet nettopp prøver å følge opp denne ideen om samspill mellom ulike aktører.

Videre opplegg for rapporten

Evalueringen har gått over to år. Ved årsskiftet 2013/2014 ble det laget en delrapport, *Boligsosialt arbeid og kompetanseutvikling. Evaluering av videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid. Delrapport* (Hansen mfl. 2014).

Det er en redigeringsutfordring å presentere en evaluering som dette i to atskilte rapporter. På den ene siden har det liten hensikt å skrive to rapporter hvor halve innholdet er identisk. Bakgrunns- og metodekapitlene vil ikke bli vesensforskjellige mellom de to rapportene, da de jo handler om det samme. På den andre siden bør det også være mulig å lese sluttrapporten uten også å ha delrapporten foran seg. Vi har valgt en løsning hvor vi innledningsvis i hvert kapittel gir et sammendrag av delrapporten. Dette sammendraget er basert på (og har til dels sitater fra) oppsummeringene av enkeltkapitlene i delrapporten. Videre vil drøftingene av data i hovedsak dreie seg om datainnsamlingen som er gjennomført etter at delrapporten var publisert.

Denne videre rapportteksten er strukturert som følger. Først kommer et kapittel om metodiske tilnærminger, deretter fem kapitler hvor vi prøver å drøfte hovedspørsmålene i evalueringen.

2 Evalueringstilnærming og metode

Evaluering

Som vi har påpekt over, er det et uttalt behov for evaluering og systematisk læring fra ulike utviklingsprosjekter knyttet til kompetanse- og fagutvikling innen velferdstjenestene. Denne evalueringen må oppfattes som et av mange svar på denne etterspørselen.

Evalueringen av videreutdanningstilbudet startet i februar 2013, med andre ord et halvt år etter at videreutdanningen startet, og pågikk til etter at studentene avsluttet sin videreutdanning våren 2014. Underveis i evalueringen har det blitt publisert en delrapport. Evalueringen blir på denne måten både en følgeevaluering og en resultatevaluering. Evalueringen har fulgt studietilbudet gjennom deltakelse på studiesamlingen, og det ble lagt opp til dialog underveis med både oppdragsgiver, studiested og andre aktører. Hvilke resultater utdanningen gir i det praktiske arbeidet og lokalt i kommunene, er viktige spørsmål.

Evalueringen henter i hovedsak elementer fra fire ulike retninger innenfor evalueringsarbeid. Vi anvender både et beslutningsorientert perspektiv, et prosessorientert perspektiv og et brukerorientert perspektiv. I tillegg til disse tre benyttes elementer fra den såkalt målfrie evalueringsformen. Der de andre tilnærmingene måler om definerte mål er oppnådd, på ulikt vis, vil den målfrie tilnærmingen være åpen for å se etter resultater som oppdragsgiver og forsker ikke på forhånd har kunnskap om (Sverdrup 2002).

Den beslutningsorienterte tilnærmingen ligger tettest opptil det klassiske evalueringsidealet. Her legges det stor vekt på ledelses- og oppdragsgiverdefinerte mål og tiltakets grad av måloppnåelse, gjerne relatert til bruken av bestemte virkemidler. Evalueringen skal bidra til å si noe om tiltakets måloppnåelse og mulige forbedrings tiltak. Det er tiltakets effektivitet og nytte ut fra definerte mål som står i sentrum for evalueringens oppmerksomhet, ikke deltakernes utbytte for øvrig. I denne evalueringen er det for eksempel spørsmål om hvorvidt utdanningstilbudet gir de ønskede resultatet for brukeropfølging og boligsosiale kompetanse i kommunene.

Den prosessorienterte evalueringsformen er rettet mot å gi innsikt, forståelse og læring. «Selve prosessen og iverksettingen av den er i søkelyset, og den prosessorienterte retningen kjennetegnes også ved at organiseringen av tiltak blir studert, analysert og vurdert» (Sverdrup 2002:32). I denne evalueringen har den prosessorienterte tilnærmingen først og fremst vært betydningsfull for å få en dialog underveis om innholdet i videreutdanningstilbudet og utformingen av studiet.

Den brukerorienterte retningen tar for seg brukernes interesser og vil derfor å ha et nedenfra-og-opp-perspektiv. Søkelyset rettes først og fremst mot målgruppas mål, forventninger og behov. I denne evalueringen har vi vært opptatt av å få brukernes perspektiver. I denne sammenhengen er både deltakere i utdanningen og brukerne som mottar tjenester fra tjenesteutøverne, «brukere». Den ene gruppa er «brukere» av studietilbudet, den andre gruppa er «brukere» av tjenestene som de som er i videre-utdanning, utøver. Begges målgruppens perspektiver er viktige. Vi har imidlertid ikke lyktes i å få fram tjenestebrukernes stemmer. En tjenesteleder forklarte dette problemet med at brukergruppa har store problemer og er skeptiske til å samarbeide med forskere, de oppfatter at forskere tapper dem for informasjon. I tillegg sier han at mange er usikre på temaet, og ikke har noe særlig bevissthet om boligsosialt arbeid og hva det er. På grunn av manglende respons måtte vi derfor gi opp denne delen av datainnsamlingen. I den grad konsekvensene for tjenestebrukerne er med i denne evalueringen, vil det derfor være i form av andres vurderinger av konsekvensene for dem.

Metodiske grep

Det samlede evalueringsprosjektet er basert på flere datakilder: a) pensum- og dokumentstudier, b) intervjuer med nøkkelinformanter, c) spørreundersøkelse til deltakerne i studiet på tre ulike tidspunkter, d) intervjuer med tjenesteledere i kommunene på to tidspunkter, e) observasjon på fagsamlinger i studiet, f) intervju med brukere, g) intervju med veiledere, h) kontakt med andre høyskoler om interesse for lignende studier, i) referansegruppemøte med aktører i det boligsosiale feltet.

I delrapporten fra evalueringen gjøres det rede for funn fra den delen av datainnsamlingen som kom før delrapporten (Hansen mfl. 2014). Redegjørelsen for den gjennomførte datainnsamlingen er derfor delt i to deler, før og etter delrapporten.

Datainnsamling gjennomført før delrapport

Delrapporten var i hovedsak basert på følgende kilder:

- Gjennomgang av dokumenter fra planlegging og oppretting av studiet, informasjonsskriv om studiet til kommunene, studieplan og pensum
- Tilgang til informasjon om påmelding til studiet og hvem som er deltakere

- Fire intervjuer med nøkkelinformanter hos Fylkesmannen, Diakonhjemmet høyskole, Arbeids- og velferdsdirektoratet og Husbanken
- Møte med referansegruppa for Diakonhjemmets gjennomføring av studiet
- Survey til deltakerne i studiet gjennomført i mai 2013
- Samtaleintervjuer med ti tjenesteledere på arbeidsteder hvor det er, eller har vært, deltakere i videreutdanningen
- Referansegruppemøte om innholdet i studiet arrangert 4.2.14
- Kontakt med andre høyskoler om interesse for lignende studier

Dokument- og litteraturstudier

Vi gjennomgikk dokumenter relatert til opprettelse og igangsetting av studiet. Et annet viktig dokument som ble gjennomgått, var invitasjonsbrevet fra Diakonhjemmet og Fylkesmannen i Rogaland til alle kommunene i fylket. Andre relevante dokumenter var pensum, revidering av pensum, emner og opplegg for fagsamlingene og heftet med presentasjon av de ulike fasene og skjemaer for anvendelse av metodikken oppgaveorientert mestringstilnærming (OOMT) samt relevant litteratur for tilnærmingen. I tillegg gjennomgikk vi rapporter og faglitteratur fra det boligsosiale fagfeltet som er relevante for å vurdere kompetansebehov i kommunene.

Survey til deltakerne

Det ble det gjennomført en spørreundersøkelse blant deltakerne. Den undersøkelsen skulle gjennomføres på tre ulike tidspunkter, og den første spørreundersøkelsen ble gjennomført i mai 2013. Denne første spørreundersøkelsen ble brukt som grunnlag i delrapporten. Undersøkelsen la stor vekt på en kartlegging av hvem studentene er, som grunnlag for å beskrive studentene: alder og kjønn, deres faglige bakgrunn og yrkeserfaring. I tillegg hadde denne undersøkelsen spørsmål om hvordan studentene fikk vite om studiet, om de deltok ut fra eget ønske eller arbeidsgivers ønske, forventninger til studiet og gjennom dette motivasjon for deltakelse. Studentene ble videre bedt om å vurdere studiets innhold og opplegg så langt i utdanningen.

Intervju med tjenesteledere

Det ble sendt ut en e-post til tjenestelederne med et brev hvor de ble forespurt om å delta i evalueringen ved å bli intervjuet. Deretter ble det gjennomført ti telefonintervjuer med tjenesteledere.

Observasjon på fagsamling og møte med referansegruppe for studiet

Vi var til stede på tre fagsamlinger i studiet, observerte undervisning og hadde samtaler med studentene og fagansvarlig under samlingene. I samband med deltakelsen på fagsamling i mai 2013 var vi også med på et møte med referansegruppa for studiet.

Intervjusamtaler med nøkkelinformanter

Forskerne hadde en intervjusamtale med fagansvarlig for studiet. Temaet for intervjuet var bakgrunnen for studiet, innretningen av studiet, den pedagogiske tilnærmingen og den spesifikke metodiske tilnærmingen oppgaveorientert mestringstilnærming.

Det ble videre gjennomført et telefonintervju med studieleder ved Diakonhjemmet høyskole om prosessen ved Diakonhjemmet for utarbeiding av studieplan, innretningen av studieopplegget og vurdering og policy relatert til passering av denne typen videreutdanninger på masternivå.

Det ble også gjennomført telefonintervju med kontaktperson for studiet ved Fylkesmannen i Rogaland, om bakgrunn for interesse for studietilbudet, kontakt med kommunene, vurdering av kompetansebehov og relevansen av studiet.

Intervju med veiledere

Det ble gjennomført telefonintervjuer med fem av veilederne for studiet.

Referansegruppe for evalueringen

Det ble arrangert ett referansegruppemøte for evalueringen. Hensikten med dette referansegruppemøtet var å diskutere innholdet i og innretningen av studiet sett i lys av kompetansebehov på det boligsosiale feltet.

Som grunnlag for dette referansegruppemøtet var det utarbeidet et diskusjonsnotat som presenterte kunnskap om kompetansebehov på feltet, studietilbudet med pensum og en vurdering av pensum, samt en diskusjon om innretning av studiet, kompetansebehov og kompetanseutvikling på det boligsosiale feltet.

Kartlegging blant andre høyskoler

For å kartlegge eventuell interesse hos andre høyskoler for å etablere lignende studietilbud ble det sendt en forespørsel til 15 utdanningsinstitusjoner, delvis som brev, delvis som e-post, og delvis som telefonhenvendelse. Syv utdanningsinstitusjoner svarte.

Datainnsamling gjennomført etter delrapporten

Etter at delrapporten ble publisert, har det vært samlet inn informasjon fra følgende kilder:

- Spørreundersøkelse blant deltakerne i to runder, mai og desember 2014
- Telefonintervju med tjenesteledere (årsskiftet 2014/2015)
- Observasjon/deltakelse på den avsluttende fagsamlingen i videreutdanningen i mai 2014
- Gruppeintervjuer med studenter i forbindelse med deltakelsen på fagsamlingen
- Møte med referansegruppa for utdanningen i tilknytning til deltakelse på fagsamlingen
- Referansegruppemøte

To spørreundersøkelser til deltakerne

Det ble gjennomført to nettbaserte spørreundersøkelser med de samme deltakerne, i henholdsvis mai og desember 2014. Verktøyet Opinio ble benyttet. Vi hadde fått tilgang til lister over studenter som deltok i studiet, fra Diakonhjemmet høyskole. Studentene hadde tidligere fått informasjon om evalueringen og gjennomføring av spørreundersøkelsen på itslearning, som er deres lukkede sider og læringsplattform på nettet. Studentene ble der bedt om å reservere seg dersom de ikke ønsket at Fafo skulle få tilgang til listen over studentene og deres e-postadresse. Ingen av deltakerne ønsket å reservere seg fra deltakelse i spørreundersøkelsen.

Spørreundersøkelsene i mai og desember ble sendt til de samme 24 personene som fikk tilsendt den første undersøkelsen i mai 2013 (se Hansen mfl. 2014). Det ble først sendt et informasjonsbrev til deltakerne om spørreskjemaundersøkelsen. Der ble de informert om hvordan undersøkelsen skulle gjennomføres og dataene lagres, og om at all informasjon ville bli behandlet konfidensielt og ingen personopplysninger formidlet til andre. Det ble deretter sendt ut en e-post til alle disse deltakerne med en link til et elektronisk spørreskjema. Spørreskjemaene var ikke identiske selv om flere spørsmål gikk igjen i begge.

I den første runden i 2013 var det 20 av 24 som svarte. I mai 2014 var det 16 av 24 som svarte, og i den siste runden i desember 2014 var det 17 av 24 som svarte. Svarandelen er dermed cirka to tredeler på de to siste rundene, noe som må ansees som ganske bra. Spørreskjemaet ble sendt også til personer som hadde sluttet på kurset, i den siste runden i desember var det to av disse som svarte.

16/17 respondenter i et univers på 24 er en ganske begrenset gruppe. Det betyr at det på tross av svarprosenten er vanskelig å analysere sammenhenger eller utslag av ulike bakgrunnsvariabler på en meningsfull måte. Noen bakgrunnsvariabler var allikevel svært interessante sett fra et evalueringssynspunkt, det gjaldt særlig dimensjoner som kommer fram i andre deler av datainnsamlingen som mulig betydningsfulle. Vi prøvde derfor for eksempel å se om utdanning, utdanningsnivå eller arbeidsområde hadde utslag på for eksempel spørsmål relatert til studiets relevans. Selv om slike tall må brukes med meget store forbehold, kan vi konstatere at det i liten grad er mulig å finne sammenhenger mellom studiets relevans og slike bakgrunnsvariabler i materialet.

Tabell 2.1 Deltakerne i spørreskjemaundersøkelsene i mai og desember 2014.

Bakgrunnsvariabler	Deltakere spørreskjemaundersøkelse	
	Mai 2014 (N = 16)	Desember 2014 (N = 17)
Fullførte studiet		
Ja	16*	15
Nei	-	2
Alder		
30–39	7	7
40–49	6	7
50–59	2	2
60+	1	1
Kjønn		
Kvinne	12	11
Mann	4	6
Utdanning/yrke**		
Sosionom	7	6
Vernepleier	5	6
Annet	4	5***
Arbeidsfelt		
Rusomsorg	9	10
Psykisk helse	4	3
NAV	1	
Barnevern	1	1
Pleie/omsorg		
Annet	1	2****

* Alle som svarte, var fortsatt med på studiet.

** Vi spurte også om utdanningsnivå, men det kan se ut som om spørsmålet er tolket litt forskjellig av deltakerne, tallene refereres derfor ikke. Det kunne for eksempel vært interessant å vite om forskjellige utdanningsnivå gir forskjellige svar for eksempel knyttet til relevans av studiet, men vi ser heller ingen utslag når vi tester for denne dimensjonen.

*** Tre av dem oppgir miljøterapeut.

**** En av disse oppgir rus og psykisk helse.

Da spørreskjemaet fra mai ble sendt ut, var kurset fortsatt i gang, noe som preget spørreskjemaet. Spørsmålene i denne runden handlet ikke minst om relevans for praksis og hvordan studentene vurderte forskjellige elementer i studieopplegget. I desember var det gått et halvt år siden avslutningen av kurset, og spørsmålet ble lagt opp med det for øyet. I den siste runden var vi ikke minst opptatt av de langsiktige konsekvensene for det lokale arbeidet.

Resultatene fra den første runden spørreskjemaundersøkelse fra mai 2013 er behandlet i delrapporten fra 2014. I denne rapporten bruker vi i hovedsak funnene fra de to siste rundene, som ble gjennomført henholdsvis i mai 2014 og desember 2014. Vi har valgt å gjøre det på denne måten fordi den første runden med spørreskjemaundersøkelse i 2013 hadde et noe annet innhold enn de to som ble gjennomført i 2014. Undersøkelsen i mai 2014 skjedde mens kurset fortsatt var i gang, mens undersøkelsen i desember var gjort et halvt år etter avslutningen.

Telefonintervjuer med tjenestesteder

På samme måte som for studentene ble intervjuene med representanter for tjenestestedene gjennomført et halvt år etter at studiet var avsluttet, ved årsskiftet 2014/2015. Intervjuene hadde som mål å undersøke hvordan arbeidsstedene på sikt fulgte opp den nyvunnede kompetansen. Opprinnelig var tanken å intervjuer de samme ti tjenestelederne som var intervjuet i den forrige runden. Alle de ti fikk en henvendelse med spørsmål om deltakelse. Imidlertid var det slik at på to av tjenestestedene var det studenter som hadde sluttet, noe som gjorde det umulig å spørre om langsiktige konsekvenser av deltakelsen. Videre hadde noen av informantene skiftet jobb, og noen nådde vi ikke fram til. Dermed ble det gjennomført fire intervjuer. Intervjuene ble gjennomført på telefon og tok for seg kompetansebehov og relevans av studiet. Et viktig tema var dessuten hvordan studiet hadde bidratt til lokal fagutvikling. Informantene fikk sju åpne spørsmål (se intervjuguide i vedlegg 1). Disse spørsmålene var også en del av spørreundersøkelsen til studentene, og svarene må derfor sees i sammenheng.

Tre av informantene jobbet med tiltak rettet mot brukere med rus eller psykiske problemer, én jobbet i tilknytning til en barneverninstitusjon. Informantene representerte både litt ulike arbeidssituasjoner og ulike holdninger. To av dem kom fra tjenestesteder som hadde flere deltakere på kurset, men to representerte tjenestesteder med bare én deltaker. Alle fire hadde en lederrolle overfor deltakeren. Denne intervjurunden var opplysende selv om den ikke var veldig omfattende.

Deltakelse på avsluttende fagsamling i mai

Fagsamlingene på studiet går over tre dager og er obligatoriske for deltakerne. Målet med å delta på fagsamlingene var å kunne gjøre en vurdering av studiet og få fram

deltakernes vurdering av studiet. Forskeren var til stede på hele den avsluttende fagsamlingen i mai 2014 og kunne på den måten observere undervisningen, deltakernes involvering i studieopplegget, spørsmål og diskusjoner.

Gruppeintervju med deltakere

I forbindelse med fagsamling i mai 2014 ble det gjennomført flere intervjuer med deltakere. Deltakerne ble i plenum oppfordret til å melde seg til intervjuingen. Planen var at det skulle gjennomføres et fokusgruppeintervju, men av praktiske grunner ble det i stedet gjennomført ett gruppeintervju med tre deltakere, ett med to deltakere samt ett enkeltintervju. Temaguiden var den samme i alle disse intervjuene. Hensikten med intervjuene var å belyse deltakernes vurdering av undervisningsopplegget og studiets relevans for egen praksis. Hovedtemaet på disse intervjuene var boligsosiale utfordringer og kompetansebehov, studiet og metodens relevans, refleksjoner rundt opplegget samt hvordan deltakelse i studiet påvirker kompetanseutviklingen lokalt (se intervjuguide i vedlegg x).

Møte med referansegruppa for Diakonhjemmets gjennomføring av studiet

I forbindelse med fagsamlingen i mai 2014 deltok forsker på avsluttende møte med referansegruppa for studiet. Dette ga nyttig informasjon om ulike aktørers vurdering av studiet og dets innretning. Her var det representanter for studenter, tjenestesteder, Husbanken Region vest, Arbeids- og velferdsdirektoratet og Fylkesmannen i Rogaland. I tillegg skulle Helsedirektoratet være til stede, men de hadde forfall. Møtet var ledet av fagansvarlig på studiet.

Møte i referansegruppa for evalueringen

I referansegruppa for evalueringen deltok representanter for Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet, Husbanken Region øst, Fylkesmannen i Rogaland, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Høgskolen i Bergen (den boligsosiale utdanningen), Høgskolen i Oslo og Akershus (den tidligere boligsosiale utdanningen), Fellesorganisasjonen (FO), Rusmisbrukernes Interesseorganisasjon (RIO) og Mental Helse. Det ble gjennomført et avsluttende referansegruppemøte i begynnelsen av januar 2015. På møtet ble det drøftet noen funn fra spørreundersøkelsen blant studentene og de mer generelle konklusjonene en kan trekke av evalueringen. Innspill fra referansegruppa inngår som en del av datagrunnlaget for vurdering av kompetansebehov, innretning og innhold i studiet.

Hvordan vurdere måloppnåelse?

Utdanningstilbudet forventes å bidra til resultater på ulike nivåer. Dette gjenspeiler seg i de to hovedproblemstillingene i evalueringen. Den ene handler om hvorvidt utdanningen gir deltakerne en kompetanse som er tilstrekkelig og relevant for de arbeidsoppgaver og utfordringer ansatte står overfor i det boligsosiale arbeidet lokalt. Den andre er om videreutdanningen ivaretar intensjonene om å sikre brukerne et forsvarlig og godt tjenestetilbud, samt i hvilken grad videreutdanningen ivaretar intensjonen om reell brukermedvirkning.

De tydeligste forventningene er relatert til brukeroppfølging og endring i det tjenestetilbudet brukerne får. En del av dette er at utdanningen skal bidra til at brukerne opplever å få større grad av reell brukermedvirkning. I tillegg er det forventninger om resultater på kommunenivå, at utdanningen bidrar til å gi deltakerne og derigjennom kommunen bedre kompetanse til å møte lokale boligsosiale utfordringer. En av de boligsosiale utfordringene som ligger bak, er behovet for tverrfaglig samarbeid og en forventning om at utdanningen skal bidra til økt kompetanse til å møte dette.

Som det framgår av metodebeskrivelsen over, er det et omfattende og sammensatt materiale som er utgangspunkt for å svare på evalueringsspørsmålene. Svarene på problemstillingene er i de følgende kapitlene delt i fem temaer. Det første er innhold og deltakelse i videreutdanningen. Dette er et tema som er behandlet i delrapporten, og teksten her bygger i hovedsak på den (Hansen mfl. 2014).

Deretter behandler vi i to kapitler utdanningens relevans for lokale boligsosiale utfordringer og konsekvensene for tjenestestedene. Den viktigste kilden til dette vil være informantene i prosjektet, både studenter og tjenesteledere. Det er mulig å tenke seg at vurderingene her kunne vært relatert til mer eksterne beskrivelser av behovene, men det ville krevd et mye mer omfattende arbeid enn det er rom for i prosjektet. I all hovedsak vil vurderingene derfor være knyttet til informantenes opplevde behov og til deres beskrivelser av konsekvensene for tjenestene.

Brukerperspektivet, i betydningen sluttbrukernes perspektiv, er behandlet i ett kapittel. Det var opprinnelig planlagt intervjuer med sluttbrukere for å få fram deres opplevelse av konsekvensene av videreutdanningen. Brukerne skulle rekrutteres gjennom tjenestestedene. Det viste seg imidlertid at det ble vanskelig å finne brukere som var villige til å stille opp. Dette kan forklares ved usikkerhet blant brukerne når det gjelder hva de kunne bidra med. Dette ble forsterket av noe kompliserte og indirekte rekrutteringsmåter. Som forskere hadde vi ikke mulighet til å henvende oss direkte til brukere, vi var derfor avhengig av bistand fra tjenestestedene. Det ser ut til at tjenestestedene ikke klarte å motivere brukene til å stille opp. Videreutdanningens konsekvenser for tjenestebrukerne må derfor vurderes ut fra hva de øvrige informanter forteller oss om hvordan dette fungerer. Tjenesteledere og sosialarbeidere ser nødvendigvis brukermedvirkningen fra en annen synsvinkel enn brukerne selv. Dette medfører åpenbart noen

begrensninger når det gjelder hva vi kan si om sluttbrukernes opplevelse av resultatene av videreutdanningen og eventuelt deres opplevelse av bruk av OOMT lokalt.

Til slutt tar vi opp langsiktige virkninger og bærekraft av kunnskapene. En viktig kilde til dette vil være intervjuene som ble foretatt et halvt år etter at videreutdanningen var avsluttet.

3 Innhold i utdanningen

For å kunne vurdere relevans både for lokale boligsosiale utfordringer og for tjenestene ble det gjort en gjennomgang av hvordan det boligsosiale tjenestetilbudet er ivaretatt i utdanningen, i pensum, studieplan, forelesninger og veiledninger. Dette var et hovedtema i delrapporten (Hansen mfl. 2014). Det følgende må derfor leses sammen med denne.

Studietilbudet⁷

Konklusjonen på gjennomgangen av studiets innhold var at utdanningstilbudet i metodisk boligsosialt arbeid dekker et behov som finnes i kommunene og på det boligsosiale praksisfeltet. Vi stilte noen spørsmål om i hvilken grad pensum og vektleggingen i studiet møter dette behovet. Først og fremst var vi opptatt av om studiet i tilstrekkelig grad ivaretok boligsosiale emner, samt hvorvidt pensum og studieopplegg ga tilstrekkelig grunnlag for kritisk tilnærming til den spesifikke metodikken som er anvendt, og kjennskap til andre tilnærminger. Gjennomgangen av studiet tydeliggjorde en sterk vektlegging av ferdighetstrening og praksis i pensum og forelesninger/samlinger, og et viktig spørsmål var om denne vektleggingen gikk på bekostning av de øvrige pilarene for studiet, som er teori og verdier i sosialfaglig arbeid.

Videreutdanningstilbudet metodisk boligsosialt arbeid er ikke et tilbud som erstatter eller overflødiggjør andre utdanningstilbud innen det boligsosiale arbeidet. De øvrige studietilbudene, som i stor grad har vært finansiert av Husbanken, har hatt en mye mer overordnet tilnærming til boligsosialt arbeid, med dypdykk innen enkelte emner. Innen disse studietilbudene har det praktiske oppfølgingsarbeidet relatert til brukerne vært en liten del av studiet, bortsett fra studiet «Boligsosialt arbeid med fokus på rus og psykiatri» ved Høgskolen i Oslo. Dette studiet tilbys som kjent ikke nå. Et videreutdanningstilbud som er eksplisitt innrettet mot praktisk arbeid og ferdigheter i sosialfaglig arbeid med brukerne, er derfor et viktig supplement til det tilbudet som finnes.

⁷ Dette avsnittet er basert på oppsummeringen av kapittel 3 i delrapporten (Hansen mfl. 2014).

I de boligsosiale utdanningene som Husbanken har finansiert og samarbeidet med ulike høyskoler om å opprette, har vi inntrykk av at Husbanken har vært aktivt med og gitt innspill til utdanningen/studieopplegget. Dette bidrar til at det boligsosiale feltet og den aggregerte boligsosiale kompetansen kanskje er noe tydeligere i disse utdanningene, selv om også disse utdanningene har hatt ulik innretning og vektlegging. I metodisk boligsosialt arbeid har Arbeids- og velferdsdirektoratet gitt innspill til pensum og studieopplegg, men det kan virke som de har vært noe mindre aktive i utformingen av studietilbudet enn det Husbanken har vært i de tilbudene de har bidratt til å opprette. Samtidig kan utformingen og vektleggingen i de ulike studietilbudene gjenspeile ståstedet til de to statlige direktoratene. Arbeids- og velferdsdirektoratet har sin primære inngang til det boligsosiale arbeidet fra tjenestesen, i den sosialpolitiske delen. Husbanken forvalter det primære ansvaret for det som nå kalles boligsosialt arbeid, men deres inngang til boligsosialt arbeid har tradisjonelt vært boligsiden, og deres hovedprioritering de siste årene har vært å jobbe med kommunenes ansvar for en helhetlig boligsosial politikk. Dette kan forklare noe av den ulike innretningen på studiene finansiert av Husbanken og dette studietilbudet finansiert av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Den ulike innretningen kan også ha sammenheng med at studiet i metodisk boligsosialt arbeid var en pilot.

Det kan være verdt å vurdere om en fra statlig hold burde ha en felles ramme for de ulike boligsosiale studiene, som kunne sikret en mer entydig forståelse av hva boligsosialt arbeid er, og som kunne gjenspeilt seg i utdanningene som tilbys. En slik felles ramme behøver ikke være en stor del av studiene, men et element som kunne gjort at alle som jobber innenfor området boligsosialt arbeid, hadde hatt en felles forståelse av hva det boligsosiale arbeidet rommer, og som deres yrkesutøvelse befinner seg innenfor.

Det kan også diskuteres om det studiet som presenteres som metodisk boligsosialt arbeid, egentlig har riktig navn. Er dette metodisk boligsosialt arbeid, eller er det systematisk oppfølgingsmetodikk? Er det et videreutdanningstilbud i oppgaveorientert mestringstilnærming mer enn i metodisk boligsosialt arbeid? Som tidligere nevnt er det vanskelig å avgrense hva det boligsosiale arbeidet er og består av. Flere boligsosiale kartlegginger og studier i kommunene viser behov for mer kompetanse i oppfølging av brukerne. Det kan diskuteres om behovet er «metodisk boligsosialt arbeid» eller behov for mer kompetanse i systematisk sosialfaglig oppfølging av personer med rusproblematikk og/eller psykiske lidelser. Hensikten med å konsentrere seg om det boligsosiale aspektet er sannsynligvis et ønske om å tydeliggjøre sammenhengen mellom en trygg boligsituasjon og mestring av livet for øvrig – mellom bolig og tjenester for at enkelte vanskeligstilte skal kunne mestre egen bosituasjon. Denne rammen kan i så tilfelle tydeliggjøres. Vi har antydnet at studiet kunne tydeliggjort den boligsosiale delen ved å utdype det foreliggende opplegget med i større grad å ta inn rollefordelingen i det boligsosiale arbeidet, kompetanse om boligsosiale virkemidler som kan bidra til å fremme den enkelte brukers boligkarriere, ulike tilnærminger til bolig til

vanskeligstilte og boligmodeller (normaliseringsmodell, kjedemodell, trappetrinnsmodell og housing first). En del av dette er ulike boligløsninger som har betydning for integrering/normalisering og refleksjon rundt utfordringer rundt ulike boligløsninger som ramme for tjenesteutøvelse.

Et siste forhold en kan ta med i vurderingen av studiet, er hvorvidt det er riktig at studiet ligger på masternivå. Har studiet en innretning og et innhold som ligger på masternivå, og er det viktig for praksisfeltet at studiet ligger på masternivå? Vurderingen vår i gjennomgangen av studiet er at store deler av pensum ligger på bachelornivå ut fra at flere av lærebøkene er innføringsbøker i sosialt arbeid eller er å finne på studier i sosialt arbeid på bachelornivå. Dette blir bekreftet av personer med sosialfaglig kompetanse i referansegruppa. En av årsakene til at videreutdanningen ligger på masternivå, er sentrale føringer på at videreutdanningene innenfor velferdsutdanningene skal kunne inngå i en mastergrad. Det kan diskuteres om dette er i tråd med behovene på det boligsosiale praksisfeltet. En utfordring med å legge videreutdanninger på masternivå er vektlegging av teori versus vektlegging av ferdigheter. Nettopp det praksisnære ved studiet er en viktig dimensjon, og praksisnærheten har til hensikt å bidra til fagutvikling i tjenestene. Innenfor oppfølgingstjenester i kommunene er det mange uten fagutdanning på bachelornivå, og kompetansebehovet som framkommer i kartlegginger av det kommunale boligsosiale arbeidet, har kanskje delvis sammenheng med dette.

Studentenes opplevelse av det pedagogiske opplegget

I spørreskjemaundersøkelsen i mai 2014 ble informantene bedt om å vurdere hvor godt eller dårlig forskjellige elementer i studiet fungerte. Først ble de bedt om å forholde seg til utsagn om hovedelementene i studiet:

- Nesten alle studentene (13 av respondentene) syntes egenstudiene fungerte godt, kun to mente det fungerte dårlig eller ganske dårlig.
- Det var overveiende positive vurderinger av veiledningsgruppa. Ingen svarte negativt, men én svarte «vet ikke» og to «ganske bra».
- Ingen ga negative vurderinger av fagsamlingene, og svarene fordeler seg ganske likt mellom kategoriene «bra» og «ganske bra».
- Vurderingen av lokale prosjektgrupper på arbeidsplassen er litt mindre positiv. Fire ga negative svar, og to svarte «vet ikke».
- Vurderingene av «grønne dager» tilsvarer vurderingene av de lokale prosjektgruppene. Fire gir negative svar, og én svarer «vet ikke».

- Når studentene skal vurdere studieopplegget som helhet, er det tolv respondenter som gir positive svar, tre som gir negative svar, og én som sier «vet ikke».

De generelle utsagnene om studieopplegget ble fulgt opp av mer konkrete utsagn om innholdet i de ulike elementene i studiet. Det første gjaldt fagsamlingene. Studentene ble spurt om å vurdere på en skala fra 1 (dårlig) til 4 (bra) hvor godt forskjellige elementer på fagsamlingene fungerte. Alle svarte 3 eller 4, det vil si at de ga positiv vurdering når det gjaldt undervisning i plenum med eksterne forelesere. Kun to ga negative vurderinger (1 eller 2) av undervisningen i plenum i OOMT. Det samme gjaldt felles refleksjon og studentframleggelse i plenum. På vurderingen av gruppearbeidet var det noe flere negative svar (én 1-er og fire 2-ere). Opplegget får med andre ord også på dette punktet overveiende positive tilbakemeldinger.

Videre stilte vi spørsmål om arbeidskravene. På dette spørsmålet er svarene mer tvetydige. Det er bare 9 av 16 som er enige eller ganske enige i at det er bra med arbeidskrav til hver samling. Det er et ikke ubetydelig mindretall, 5 av 16, som synes at arbeidskravene ikke er relevante for arbeidshverdagen, det samme gjelder for læring i studiet. Det er med andre ord en noe forbeholden oppslutning om arbeidskravene som positive elementer i undervisningen. Dette kan selvsagt henge sammen med at det er hele ti som synes arbeidskravene til hver samling er for krevende i kombinasjon med jobb.

Det siste spørsmålsbatteriet handlet om veiledningen. Veiledning i grupper var et svært viktig element i studieopplegget. Det er bare én respondent som er ganske uenig i at vedkommende har faglig utbytte av å delta i veiledningsgruppa. Det punktet som ga minst positive svar, var utsagnet om at veiledningsgruppa er viktig for innsats og forståelse av pensum. Når vi sier minst positiv, er det fordi det bare er to respondenter som er ganske uenige i det utsagnet, og fem som er ganske enige. De øvrige er helt enige. Med svært få forbehold blir veiledningsgruppa sett på som en viktig arena både for refleksjon over egen praksis, for å diskutere faglige utfordringer i arbeidshverdagen, for refleksjon om OOMT som metode i sosialfaglig brukeropfølging og for refleksjon over andre sosialfaglige tilnæringer.

Det er videre verdt å merke seg at 10 av 16 studenter mente at arbeidsbelastningen var for høy. Synet på arbeidsbelastning ble sjekket mot utdanningsnivå, og det ser ikke ut til at dette har noen innvirkning på svarene.

Et gruppeintervju med to studenter i forbindelse med fagsamlingen ble særdeles interessant fordi de representerte to helt ulike oppfatninger av kurset. Den ene sa at det er lite nytt, at dette ikke er boligsosialt arbeid, og at verktøyene de hadde fått, er dårligere enn andre verktøy som hun har fått tidligere. Studenten mente at det minner mest om grunnutdanningen i sosialt arbeid. Videre mente studenten at måten å jobbe på skaper problemer knyttet til taushetsplikt. Kurset omtales videre som barnehage og invadering.

Den andre deltakeren i dette intervjuet var svært fornøyd. Denne studenten sa for eksempel: «Jeg synes alt er interessant.» Det at utdanningen var knyttet nært opp til deres eget arbeid med brukere, ble omtalt som spennende. Men også denne studenten syntes det var problematisk med anonymitet og taushetsplikt fordi de jobbet med en svært begrenset gruppe med brukere (i dette tilfellet 14 personer). Studenten sa videre at «metoden er fantastisk til å hjelpe til slik at brukeren får sett livet sitt i perspektiv».

Også når det gjelder muligheten for implementering, ga disse to studentene svært ulike beskrivelser. Den ene sa at de har en planleggingsprosedyre som gjør det nesten umulig å implementere tilnærmingen, og at det derfor i hovedsak var hun som person som fikk noe ut av kurset. Vedkommende mener heller ikke at metoden egnet seg hos dem. Den andre studenten sa derimot at «tilnærmingen holdes varm hos oss».

Den mest kritiske studenten ga på sin side positiv tilbakemelding på pensum. Studenten sa seg mer bevisst på brukermedvirkning og var dessuten svært fornøyd med veiledningen og det nettverket vedkommende gjennom kurset hadde fått med andre i distriktet som driver med boligsosialt arbeid. Gjennom måten undervisningen hadde vært lagt opp på, mente studenten at de også hadde fått nyttig innsyn i hvordan andre jobber.

Den andre av disse to studentene understreket at kurset hadde hatt stor betydning for hvordan de jobber. Kursleder hadde også vært invitert til å komme og snakke på vedkommendes arbeidsplass. Denne informanten mente at det er viktig at metoden/tilnærmingen har fokus på ressurser siden det er lett å bli problemfokuseret i denne typen arbeid.

I et annet gruppeintervju ble studiesamlingene og veiledningen omtalt som viktige i seg selv. Gjennom kurset har studentene truffet andre med lignende faglige utfordringer. Videreføring av de nettverkene som er etablert i løpet av studiet, ville derfor være nyttig. Det kom imidlertid også en del kritiske synspunkter. Kurset ble av noen kritisert for å være for lite akademisk, og de samme kritikerne stilte igjen spørsmål om kurset var på masternivå. På den andre siden sier flere av informantene at de har blitt utfordret faglig.

Her følger noen utsagn om studiet fra en av disse informantene:

Det har vært veldig lærerikt. Det var dette jeg trengte [...] Jeg har forholdsvis mye erfaring, og jeg kjente på at jeg har en magesfølelse og fikk til mye. Jeg savnet et verktøy for å jobbe strukturert, målretta og litt målbart. Da jeg fikk det tilbudet, tenkte jeg at det er dette jeg leita etter. Det har vært en innertier.

Studenten ga kurset meget positiv omtale:

Jeg synes det er så viktig at alle burde ta det. Men det er ønsketenkning. Det er mange kolleger som er gira. Jeg kjenner mange. Jeg har fått mange telefoner og e-poster fra folk som lurer på om det kommer et nytt kurs. Jeg forstår at det må evalueres, men det bør smies før jernet er kaldt, så det bør ikke ta for lang tid før det kommer et

nytt tilbud. Dette er også viktig for å implementere tilnærmingen, flere må kunne metoden.

Dette intervjuet gjenspeiler også utfordringene knyttet til ulikt utdanningsnivå blant deltakerne. Flere hadde utdanning på bachelornivå, én var ufaglært. En av dem med profesjonsutdanning understreket gang på gang at dette ikke var på masternivå, mens den ufaglærte sa at hun ble stresset av at en var så opptatt av om dette kunne være en del av en masterutdanning.

Det er en uttalt kritikk fra flere informanter at studiet ikke holder mål på masternivå. Dette kommer ikke bare fra de sterkeste kritikerne, det kommer også fra informanter som ellers er svært fornøyde med opplegget. Den samme problemstillingen kom fram i gjennomgangen av innholdet i utdanningen som ble gjort i delrapporten fra februar 2014 (Hansen mfl. 2014). Hvilket nivå utdanningen skal ha, er et komplisert spørsmål fordi valg av nivå henger sammen med hvem som skal være målgruppa. På det gjennomførte kurset har en hatt en relativt stor andel deltakere som ikke har helse- eller sosialfaglig fagutdanning. Flere av disse er svært fornøyde. Yrkesutøvere med bachelorutdanning innenfor velferdsprofesjonene oppmuntres til å ta mastergrader for å øke kompetansenivået i sektoren. En kan spørre om dette har medført at en har strukket kravet til nivået på utdanningen lenger enn nødvendig og relevant for å tiltrekke seg denne målgruppa. Et kurs på masternivå forutsetter et større rom for en mer kritisk og diskuterende tilnærming til metoden. Studentene etterspør følgelig diskusjoner hvor en stiller ulike metoder kritisk opp mot hverandre. På tross av slike synspunkter ser det ut som om studentene opplever at de har blitt utfordret faglig.

Ut fra det foreliggende materialet ser det heller ikke ut til at de fleste av studentene var veldig opptatt av om kurset var på masternivå eller ikke. Det ser ut som bare noen få av deltakerne var opptatt av at dette kurset kunne inngå i en mastergrad.

gjøre for å videreføre veiledningen; alle så ut til å mene at veiledningen var sentral og ønsket at denne skulle fortsette, og omtalte veiledningen i veldig positive ordelag. Det å få regelmessig veiledning i gruppe over to år var et veldig positivt tiltak som åpenbart bidro til å heve vurderingen av kurset betydelig.

Nesten samtlige informanter (med unntak av én som svarte noe mer tvetydig) ser ut til å være svært fornøyde med veiledningen som fulgte studiet. Studiesamlingene ble også omtalt som viktige i seg selv. Måten å jobbe på ble sagt å ha gitt innsyn i andres måter å jobbe på. Videre var det flere som ønsket at de etablerte nettverkene skulle kunne videreføres. Også denne typen positive vurderinger følges imidlertid av noen «men»-er. Det ser ut som om flere av studentene har opplevd at det har vært yrkesetisk problematisk å legge fram saker. Det ble for eksempel sagt at anonymitet er vanskelig fordi brukergruppa er svært begrenset. Dette temaet kom også opp i plenum på siste fagsamling, men etter forskers observasjoner ble det ikke seriøst drøftet. Andre var

misfornøyde med at metoden ikke er særlig forskjellig fra andre korttidstilnæringer, og noen mente at metoden ikke er relevant.

Det er med andre ord slik at studentene gir overveiende positive tilbakemeldinger på studieopplegget, samtidig er noen få er svært kritiske. Særlig er fagsamlingene og veiledningsgruppa positivt vurdert. Dette kan forstås som et resultat av et sug etter veiledning og etter fora for å diskutere vanskelige saker i jobbsammenheng. Sosialarbeiderne må takle mange situasjoner som oppleves tøffe og overveldende, og behovet for slike fora er derfor nesten ubegrenset (se Grønningsæter 2013). Dermed kan det å komme ut og treffe andre som jobber med de samme problemområdene, og det å få rom for refleksjon være positivt i seg selv. På tross av at et flertall omtaler arbeidskrav og andre arbeidsformer utenom studiesamlingene, som prosjektgrupper og «grønne dager»⁸, positivt, er det på disse punktene noe mer kritikk. Disse pedagogiske tiltakene er blant annet er ment å bidra til å forankre utdanningen i lokale erfaringer og behov.

Interesse for å opprette lignende studier⁹

Spørsmålet om interesse blant andre utdanningsinstitusjoner for å opprette lignende studier var et av hovedspørsmålene i evalueringsoppdraget. Det er redegjort for svarene i delrapporten (Hansen mfl. 2014). Her gjengir vi derfor bare kort konklusjonene.

Svarene fra de institusjonene vi var i kontakt med, var litt ulike, men det er noen felles tendenser. Oppfølgingsmetodikk eller tilnærming til oppfølging av brukere og arbeid med brukere i eget hjem er et relevant tema for mange. Flere av institusjonene er interessert i studietilbud innenfor metodisk boligsosialt arbeid, men presiserer betydningen av å kunne utforme dette i tråd med institusjonens kompetanse, kjennskap til behov og lærekrefter. Det var usikkerhet om det foreliggende studiet ligger på masternivå, og om hvordan et eventuelt studium må tilpasses for å kunne tilbys som et kurs eller emne som kan inngå i en mastergrad. For noen så det også ut til å være en usikkerhet om denne typen temaer befinner seg på masternivå. Flere utdanningsinstitusjoner har andre videreutdanningstilbud om oppfølging av enkelte grupper, hvor oppfølging i bolig og lignende problemstillinger er et tema. Finansiering er avgjørende for å kunne opprette denne typen utdanninger. Subsidierte kursavgifter er viktig for å kunne få tilstrekkelig studentgrunnlag.

I tilbakemeldingene fra institusjonene på vår henvendelse om interesse for å opprette tilsvarende studietilbud var det flere som vektla at studietilbudet ved Diakonhjemmet er

⁸ «Grønne dager» er dager hvor studentene er fristilt fra ordinære arbeidsoppgaver på arbeidsplassen og skal benyttes til samtaler med brukere som de arbeider med ut fra OOMT.

⁹ Dette avsnittet er basert på oppsummeringen av kapittel 5 i delrapporten (Hansen mfl. 2014)

svært praksisnært, og at opplæring i og anvendelse av en spesifikk metodisk tilnærming har en sentral plass i kursopplegget. Flere ville vektlegge mer teori og analyse, men ivareta det praksisnære og ferdighetsøvelse i andre deler av studiet. Velferdsutdanningene står overfor noen utfordringer knyttet til at de har fått beskjed om at videreutdanninger helst skal tilbys på masternivå, samtidig som det er stor anerkjennelse av behovet for kompetanseheving i praksisfeltet. Dette reiser også spørsmålet om hvorvidt det er behov for en kunnskapsoppsummering om hvilke metodiske tilnærminger i brukeropfølging som er evaluert og eventuelt er evidensbasert. Dette kan også knyttes til behovene til ulike brukergrupper på det boligsosiale feltet. En samlet kunnskapsbase kunne være relevant både for praksisfeltet og utdanningsinstitusjonene.

4 Relevant kompetanse for lokale boligsosiale utfordringer?

Et av de to hovedspørsmålene i evalueringen er hvorvidt videreutdanningstilbudet gir deltakerne (studentene) og de involverte kommunene en kompetanse som er relevant for å møte lokale boligsosiale utfordringer. Svarene på dette overordnede spørsmålet blir delt i to, i dette kapitlet vil vi konsentrere oss om lokale boligsosiale utfordringer, mens vi i kapittel 5 skal se nærmere på konsekvensene for tjenestene lokalt.

Siden den viktigste kilden til dette er studenter og tjenesteledere, vil vi etter en gjennomgang av oppsummeringen av kapittel 2 i delrapporten presentere synspunkter som kom fram gjennom intervjuer med de overnevnte informantene.

Boligsosialt arbeid og kompetansebehov¹⁰

Det boligsosiale arbeidet er i utvikling. I gjennomgangen av kompetansebehov innen boligsosialt arbeid viste vi at det er behov for kompetanseheving på flere områder. Ett av områdene med særlig stort kompetansebehov var boligoppfølging eller tjenester til brukerne. Det er særlig oppfølging av brukere med rusproblemer og/eller psykiske lidelser som framheves som et område med behov for mer kompetanse på praksisfeltet. Innenfor dette er det særlige utfordringer med å gi et kvalitativt godt og samordnet tilbud til flertjenestebrukere med behov for helhetlig oppfølging og tjenester fra ulike deler av tjenesteapparatet. I flere kommunerapporter som er vist til i gjennomgangen, blir det påpekt at kompetansen er fragmentert, at det er manglende samordning av innsatsen overfor brukerne, og at det i tillegg er behov for større kompetanse i tjenestene.

Det boligsosiale arbeidsområdet er sammensatt og i liten grad avgrenset til en enkelt profesjon eller en tjenestes innsats. Tjenestene som ytes, er derfor sjelden direkte knyttet til spesifikke utdanninger. Dette gir utfordringer relatert til ivaretagelse av erfaringer fra praksisfeltet, videreføring av kompetanse til andre som arbeider innenfor området og for utvikling av fagfeltet. Det er vist at det er mye ulik innsats fra statlig hold for

¹⁰ Dette avsnittet er basert på oppsummeringen av kapittel 2 i delrapporten (Hansen mfl. 2014)

kompetanseutvikling i kommunene, men at det ser ut til å mangle en samordnet og overordnet strategi for å sikre faglig utvikling og kompetanseheving.

Et boligsosialt tiltak kan være en større eller mindre komponent eller virkemiddel i et område med et annet overordnet perspektiv, for eksempel i sosialt arbeid overfor vanskeligstilte, kommunal rusomsorg, psykisk helsearbeid eller arbeid med integrering av flykninger. Dette illustrerer hvordan boligsosialt arbeid på ulikt vis og i ulik grad inngår i flere ulike fagområder og innsatser i kommunene, og at nettopp dette «integreerte» særtrekket er karakteristisk for det boligsosiale arbeidet og gjør det vanskelig å avgrense. En implikasjon av dette kan være at det er behov for flere utdanninger som dekker ulike deler/temaer innenfor det boligsosiale området, men det kan også være at å ta det «integreerte» særtrekket på alvor innebærer at en bør ha en strategi for sterkere integrering av boligsosiale emner i de ulike velferdsutdanningene.

Vi oppsummerte følgende kompetansebehov som relevante for evalueringen:

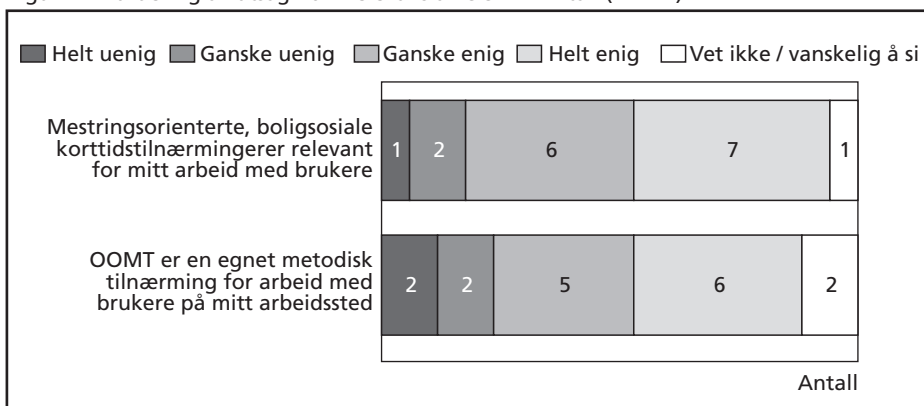
- kompetanse i oppfølging generelt
- kompetanse i oppfølging av brukere med rusproblemer og/eller psykiske helseproblemer.
- kompetanse i helhetlig oppfølging av flertjenestebrukere
- kompetanse i helhetlig oppfølging som ivaretar for eksempel både sosialfaglige problemstillinger og hensyn til psykisk helse

Studentenes syn på relevans

Videreutdanningen var som beskrevet dominert av én metodisk tilnærming – OOMT. Studentene ble spurt om relevansen av denne tilnærmingen. Et halvt år etter at studiet ble avsluttet (dvs. i desember 2014), er de fleste studentene helt eller delvis enige i at OOMT er en relevant tilnærming (figur 4.1).

Utsagnet «OOMT er en egnet metodisk tilnærming for arbeidet med brukere på mitt arbeidssted» var også med i spørreskjemaet i mai 2014. På det tidspunktet var det bare to som svarte negativt. I desember 2014 er det fortsatt i hovedsak positive svar (figur 4.1), men antallet negative svar har økt, og det samme har antallet som svarer «vet ikke / vanskelig å si». Det er med andre ord en liten endring i negativ retning. Dette kan skyldes en litt annen sammensetning av respondentene. Tar vi ut dem som sluttet, blir denne tendensen noe mindre, men den forsvinner ikke helt. En mulig måte å forklare dette på er at det er vanskelig å implementere nye metoder i en stressende arbeidshverdag, noe som kan ha økt skepsisen noe. OOMT kan sies å være en tilnær-

Figur 4.1 Vurdering av utsagn om relevans av OOMT. Antall (N = 17).

Kilde: Spørreskjemaundersøkelse desember 2014

ming innenfor sosialt arbeid som fag. Det er derfor muligens ikke overraskende at flere blant sosionomene enn blant vernepleierne ser ut til å synes at metoden er relevant.

Som en oppfølging av spørsmålet om relevans ble deltakeren spurt om det var temaer de savnet på kurset. En redigert liste fra begge rundene ser slik ut:

- alternative tilnæringer til OOMT
- andre teorier/metoder du kan bruke sammen med OOMT
- mer internasjonal litteratur på området
- mer om gruppeteori og metode
- hvordan forskjellige rusmidler påvirker oppførselen
- boligsosialt arbeid, det vil si mer generelle boligsosiale spørsmål
- mer juridisk kunnskap om krav og rettigheter til bolig

Vi ser at det i grove trekk er to typer temaer som etterlyses, for det første alternative eller supplerende metodiske tilnæringer og for det andre mer sosialpolitisk og juridisk kunnskap om bolig, rettigheter og boligpolitikk.

Tjenesteledernes syn på relevant kompetanse for lokale boligsosiale utfordringer

Det boligsosiale feltet er i utvikling, og i en slik fase er det nødvendig å knytte erfaringene og fagutviklingen direkte til de opplevde lokale behovene. Tjenestelederne ser ut til å mene at kunnskapen som ble formidlet gjennom videreutdanningen, var relevant. Men også på dette spørsmålet var det nyanser i oppfatningene. Det ble sagt på forskjellige måter at kunnskapen brukes, men med litt forskjellig begrunnelse. En informant påpekte at tilnærmingen fungerer slik at de ansatte får et felles språk og dermed en felles forståelse av hva de jobber med. En annen fortalte at den medarbeideren som har gått på kurset, brukes til veiledning av andre ansatte. En tredje påpekte at en ufaglært ansatt har fått relevant teoretisk kunnskap gjennom deltakelsen på kurset.

Vi har brukt kartleggings skjemaene, etter lokal justering. Noen av brukerne var kjente for oss. Når vi brukte kartleggingsverktøyet, ble vi flinkere til å se ressursene. Viktig at vi fikk litt nye briller, og det hjalp dette verktøyet oss med. Jeg skulle ønske at vi kunne hatt flere som kunne deltatt.

Jeg mener bestemt at kunnskapen de har fått med seg, er relevant. All kunnskap er god kunnskap. Det er lag på lag [...] De var veldig fornøyde, de som gikk der. De hadde mye igjen for samlingene. Metoden kan kombineres med andre tilnærminger, men det gir en felles forståelse av hva vi jobber med. Det er lett å favne alt, for så ikke å få gjort noe. Vårt dokumentasjonssystem er bygget opp rundt denne metoden og er lik for alle.

Også når vi spurte om relevansen av kompetansen, kom spørsmålet om nivået på utdanningen opp. Det ble påpekt at flere som ikke hadde formalkompetanse, hadde godt utbytte av kurset, fikk relevant kunnskap og la ned stor innsats. Det ble videre påpekt som et problem at kurset ikke gir formalkompetanse for andre enn dem som har en bachelorgrad i bunnen. I hvert fall på én av arbeidsplassene ga økt formalkompetanse økning i lønn. De som da ikke fikk noe formalkompetanse ut av kurset, fikk heller ikke bedre lønn. Dette opplevdes som urettferdig. Noen ser ut til å mene at det som burde belønnes, var evnen til å anvende ny kunnskap i det lokale fagutviklingsarbeidet, ikke oppnådd formalkompetanse.

Sammenheng mellom undervisning og lokal arbeidssituasjon

Det var en uttalt intensjon fra kursleder å knytte studiene til lokale behov og koble de ulike aktørene sammen ved å trekke inn brukere, studenter og lokale faglige ledere. På en av de fagsamlingene vi var til stede på, ble for eksempel en halv dag benyttet til en presentasjon hvor en bruker og en sosialarbeider i fellesskap snakket om erfaringer fra et tidligere prosjekt. En annen bolk trakk inn en leder fra en av de involverte tjenestestedene som hadde god erfaring med bruk av OOMT.

Videre var det en presentasjon av hva Husbanken kan bidra med, og forskjellige måter å forstå boligsosialt arbeid på. Dermed fikk vi en oversikt over redskaper og tiltak som kan brukes i en kontekst av boligsosialt arbeid. Dette ble fulgt opp av en diskusjon om realiteter i forhold til muligheter. Hva er realistisk, og hva er urealistisk i boligsosialt arbeid, og hva kan hvilken aktør bidra med?

Samlet vurdering

Gir videreutdanningen deltakeren og de involverte kommunene en kompetanse som er relevant for å møte lokale boligsosiale utfordringer? Er det samsvar mellom innholdet i studiet og deltakernes behov for kompetanse? Vi har primært spurt studenter og tjenesteledere. Det er åpenbart ikke slik at studentenes oppfatning av relevans representerer en «nøytral» målestokk. I kapittel 4 drøftes innholdet i studietilbudet der det sammenholdes med mer generelle bolig- og sosialpolitiske trender. Skal vi vurdere om utdanningen er et svar på de lokale behovene, kunne en selvsagt tenke seg, slik vi nevner i metodekapittelet, at vurderingene også kunne vært relatert til mer eksterne beskrivelser av behovene. Dette har vi imidlertid ikke hatt rom til i denne evalueringen, og i all hovedsak må vi derfor ta utgangspunkt i informantenes synspunkter. Spørsmålet om relevans blir derfor i stor grad et spørsmål om opplevd relevans i forhold til opplevde behov.

Når informantene ble spurt om kompetansebehov og i forlengelsen av dette om i hvilken grad de vurderte videreutdanningen i metodisk boligsosialt arbeid som relevant for deres behov, varierte svarene ganske mye. Eksempelvis mente representanter for tjenestestedene at det var behov for mer kunnskap både om arbeidsmetoder i brukeroppfølging og om boligframskaffelse. Det ble videre sagt at det er behov for kunnskap om redskaper for kartlegging og oppfølging.

Med utgangspunkt i de funnene som er presentert foran, kommer det fram en rekke dilemmaer som det kan være verdt å drøfte. Det første og helt åpenbare dilemmaet gjelder hvor mye en skal legge vekt på metode rettet mot brukeroppfølging sammen-

lignet med hvor mye vekt som skal legges på boligpolitiske/sosialpolitiske virkemidler og rammebetingelser. Studentene mener de har fått ny kompetanse når det gjelder metodiske tilnærminger, men mindre kompetanse om bolig- og velferdspolitiske virkemidler. Dette er ikke et uventet resultat, kursets innretning tatt i betraktning. Blant både studenter og tjenesteledere er det ulike syn på hvordan slike hensyn skal balanse- res, selv om det ser ut til å være et uttalt behov for den metodiske brukeroppfølgende tilnærmingen. En utdanning i boligsosialt arbeid ved Høgskolen i Bergen har valgt en noe annen tilnærming; her har boligsosiale virkemidler en større og mer dominerende plass. Diakonhjemmets videreutdanningstilbud heter ikke «boligsosialt arbeid», men «metodisk boligsosialt arbeid». Det er altså allerede i navnet antydning at i dette studiet vil undervisning i metode utgjøre et sentralt element. Sentrale brukergrupper innenfor boligsosialt arbeid representerer det som ofte omtales som svært «tunge» brukergrup- per, ikke minst innen rus og psykiatrisk omsorg. Det ligger i kortene at det er behov for systematiske metoder i arbeidet med slike «tunge» grupper.

Det er også slik at brukerne av boligsosiale tjenester representerer ulike problemom- råder, fra barnevern til utfordringene flyktninger møter. Det er derfor åpenbart behov for flere typer videreutdanning, og det er fortsatt et stort behov for mer kompetanse når det gjelder boligpolitikk og boligpolitiske virkemidler. De fleste av informantene svarer jo «ja takk, begge deler» når de blir spurt om hva de trenger.

Diakonhjemmets videreutdanning har ikke nøydt seg med å ha metoder for bruker- oppfølging som hovedtema, de har i tillegg konsentrert seg om én enkelt tilnærming, OOMT. På sett og vis kan en derfor spørre om ikke kurset burde hett noe slikt som «Bruk av OOMT i en boligsosial kontekst». Mange av informantene i evalueringen mener at dette er en svært relevant metode. Her varierer svarene fra dem som på den ene siden er mest opptatt av implementering av metoden slik den nå er, til dem som er opptatt av hvordan metoden kan tilpasses deres behov. Ulike brukergrupper og ulike behov når det gjelder korttidsintervensjon eller mer langsiktig tilnærming, preger in- formantenes svar når det gjelder tilnærmingen til bruk av OOMT. Det må nevnes her at Rita Eriksen, som både har utarbeidet OOMT og har vært kursleder, oppmuntrer til tilpasninger av tilnærmingen ut fra lokale behov. OOMT er altså ikke en av disse evidensbaserte metodene som må implementeres etter en fastsatt lest.

Blant flere av dem som for øvrig er positive til studieopplegget, etterspørres også en presentasjon av andre tilnærminger. Andre etterspør mer av enkelte temaer som juss, boligspørsmål og boligframskaffelse, den boligsosiale konteksten osv. I grove trekk er det to typer temaer som etterlyses, for det første alternative eller supplerende metodiske tilnærminger og for det andre mer sosialpolitisk og juridisk kunnskap om bolig, rettigheter og boligpolitikk.

Uansett kritisk eller mer positiv vurdering av studieopplegget ser det ut til å være sterk oppslutning om at korttidstilnærminger og brukervedvirkning er viktige ele- menter å ta med seg i arbeid med nye studietilbud i metodisk boligsosialt arbeid. Men

skal kunnskapen kunne implementeres, er det nødvendig med bred lokal forståelse for bruk av oppgaveorientert mestringstilnærming (OOMT). På en av arbeidsplassene har kurset hatt stor betydning for hvordan de ansatte nå jobber. Kursleder har vært invitert til å komme og snakke om OOMT. Informantene fra denne arbeidsplassen er opptatt av at OOMT legger vekt på ressurser, for det er lett i denne typen arbeid å bli problemorientert.

Flere av informantene ønsker at kurset skal videreføres slik at flere får muligheten til å delta. Det er åpenbart fortsatt behov for økt kompetanse når det gjelder metoder for oppfølging av vanskeligstilte brukere i det lokale boligsosiale arbeidet.

De lokale boligsosiale utfordringene er sammensatte. «Tunge» brukergrupper krever gode metoder for oppfølging av den enkelte bruker, mens boligbehovene også krever kunnskaper om boligpolitikk og boligpolitiske virkemidler. Det betyr at en videreutdanning med vekt på korttidstilnærming og brukermedvirkning – slik OOMT representerer – er relevant for å dekke en del av etterspurt kompetanse. Det pedagogiske opplegget inneholder også gode intensjoner for å koble kunnskapen til lokal praksis. Den store plassen metode for brukeroppfølgning har i kursopplegget medfører i imidlertid også at andre utfordringer får mindre plass. De noe like tilbakemeldingene gjenspeiler dette. Det er med andre ord et valg om en slik videreutdanning skal være bred metodisk og tematisk eller mer spisset.

5 Relevans for tjenestene

I kapittel 4 diskuterte vi videreutdanningens relevans knyttet til lokale boligsosiale utfordringer. I dette kapittelet vil vi se nærmere på relevans og konsekvenser for det lokale arbeidet og utviklingen av det lokale tjenesteapparatet i de aktuelle kommunene. Vi spør om studentene og representanter for tjenestene i kommunene opplever at innholdet i studiet er relevant for tjenesteutøvelsen. Har deltakelse i videreutdanningen medført endringer i tjenestetilbudet, metodikk, tilnærminger – og hvilke endringer er det eventuelt snakk om?

Den viktigste kilden til dette vil igjen være informantene i prosjektet, både studenter og tjenesteledere.

Deltakelse i videreutdanningen¹¹

I kapittel 4 i delrapporten som omtalte deltakelsen i videreutdanningen, viste vi at Fylkesmannen spilte en sentral rolle når det gjelder å gi tjenestestedene og deltakerne kjennskap til utdanningstilbudet. Fylkesmannen spredte informasjon om studiet og bidro til å rekruttere tjenestestedene til deltakelse. Rekrutteringen til studiet i kommunene foregikk på tjenestestedene, og de fleste av deltakerne fikk kjennskap til videreutdanningen gjennom arbeidsstedet sitt. En liten andel av deltakerne tok selv initiativ til deltakelse i studiet. 14 av 20 respondenter i spørreundersøkelsen sa at de deltok i studiet ut fra en kombinasjon av eget og arbeidsgivers ønske. Tre personer sa at de deltok mest ut fra arbeidsgivers ønske og tre mest ut fra eget ønske.

Det andre spørsmålet for dette kapittelet var hvem deltakerne er – deres fag- og yrkesbakgrunn. Da studiet startet opp, var det 30 deltakere som takket ja til studie-plass. Ett år senere var det 21 deltakere igjen på studiet. Spørreundersøkelsen viser at deltakerne i studiet i hovedsak arbeider innenfor rus og psykisk helse. Kun to deltakere arbeider i NAV. Halvparten av deltakerne jobber i spesifikke botiltak, bofellesskap eller samlokaliserte boliger. De øvrige arbeider i ambulante team eller utøver tjenester både i spesifikke botiltak og som del av ambulante team. Det er flest kvinner i videreutdanningen, og det er en bred aldersgruppe med mye praksiserfaring. Halvparten av

¹¹ Dette avsnittet er basert på oppsummeringene av kapittel 4 i delrapporten (Hansen mfl. 2014)

deltakerne har arbeidet mer enn ti år etter avsluttet utdanning. Av dem med utdanning på bachelornivå er det flest vernepleiere, noen sosionomer og én tatt opp på bakgrunn av annen høyskoleutdanning. Syv av deltakerne er opptatt på bakgrunn av realkompetanse, noe som utgjør en betydelig andel av utvalget.

Det tredje vi så på i dette kapittelet, var vurdering av kompetansebehov, motivasjon for deltakelse og forventninger. Tjenestelederne bekreftet i stor grad det tidligere presenterte bildet av kompetansebehov på feltet. De ønsker mer kompetanse innen oppfølging av brukere og systematisk arbeid med brukere, særlig innenfor rus og psykisk helse. Det kan se ut som at de fleste av både studenter og tjenestesteder var sterkt motivert av studiets innretning mot praksisfeltet og arbeidet med metodisk, systematisk tilnærming. Det var stor variasjon i hvor stor grad fagutvikling var forankret lokalt. Hvorvidt studenten er alene fra sitt arbeidssted eller en del av en gruppe deltakere, ser ut til å være en betydningsfull faktor.

Fagutvikling og kompetanseutvikling på arbeidsplassen

Både i mai og desember, altså ved avslutningen av studiet og et halvt år etterpå, ble deltakerne spurt om å vurdere betydningen for egen praksis og fagutviklingen lokalt. Resultatene vises i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Studiets konsekvenser for utøvelsen av eget arbeid. Helt enig eller ganske enig. Antall.

	Mai (N = 16)	Desember (N = 17)
Deltakelse i MBSA har ført til at jeg i større grad enn tidligere tar utgangspunkt i brukernes behov og ønsker i mitt arbeid	13	12
Deltakelse i MBSA har ført til at jeg har en mer systematisk tilnærming i mitt arbeid med brukerne	14	13
Flere på mitt arbeidssted har fått opplæring i bruk av OOMT og anvender dette i arbeid med brukere	10	9
Min deltakelse i MBSA har bidratt til fagutvikling på mitt arbeidssted	9	8
Ledelsen på mitt arbeidssted bruker min (og andre studenter på arbeidsstedet) sin deltakelse i studiet som grunnlag for fagutvikling lokalt.	7	7

Kilde: spørreskjemaundersøkelse mai 2014 og desember 2014

Kurset «Videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid» har en relativt ambisiøs ambisjon om at deltakernes nye kompetanse og kunnskap skal videreføres på den enkelte arbeidsplass. Flere av elementene i utdanningen har et slikt siktemål. Det gjelder for eksempel satsing på at det skal være flere studenter fra den enkelte arbeidsplass, og den nære koblingen av undervisningen til den konkrete praksisplassen til studenten.

Studentene vurderer konsekvensen av deltakelsen i studiet noe ulikt (tabell 5.1)). Når det gjelder konsekvenser på individuelt plan – at sosialarbeideren i større grad tar utgangspunkt i brukernes behov, og at hun er mer systematisk i arbeidet med brukerne – er det et klart flertall som enten er ganske eller helt enig. Svarene er ganske annerledes når vi spør om konsekvensene på arbeidsstedet. På utsagnene om konsekvenser for arbeidsstedet svarte omtrent halvparten at de var helt eller ganske uenige i at studiet får noen konsekvenser. Ut fra ambisjonene i prosjektet må det være en skuffelse for dem som har initiert det, at så få av lederne ser ut til å bruke deltakelsen i studiet som utgangspunkt for lokal fagutvikling.

Det ser ut til å være en noe mer negativ vurdering av de langsiktige resultatene av kurset i desember enn i mai (tabell 5.1). En kunne lett tenke seg at det var en slik tendens. Avstand i tid og stressende arbeidshverdag kan være et hinder for å bruke nyervervet kunnskap. I og med at det i desemberundersøkelsen er to respondenter som sluttet før kurset var ferdig, mens alle deltakerne i maiundersøkelsen gjennomførte hele kurset, kan dette også være forklaringen på den noe negative tendensen. Hvis vi ser på hvordan de som hadde sluttet, svarer, så er det én som svarer med «helt uenig», og en som svarer med «vet ikke». Begge svarene er logiske for en som har sluttet. Dette betyr at den negative trenden reduseres noe, selv om den ikke forsvinner helt, dersom de to som har sluttet, holdes utenfor. Forskjellene blir imidlertid så små at en ikke kan tolke noe vesentlig ut av dette.

Omtrent halvparten av studentene oppgir at det var flere deltakere på kurset fra deres arbeidssted. Vi har sjekket om det er noen forskjell på svarene etter om deltakeren var alene fra sitt arbeidssted, eller om de var flere. Vi finner ingen utslag av dette. En kunne forvente at det var lettere å få implementert nye metoder på arbeidsplassen hvis det var flere deltakere fra samme sted. Så lite som utvalget er her, skal vi være forsiktige med å fortolke dette i noen retning.

Å knytte undervisningen til lokale forhold

Det har vært et mål for dem som har lagt opp undervisningsopplegget, å knytte undervisningen til lokale forhold og erfaringer fra praksis. En av foreleserne presenterte for eksempel hvordan de jobbet på hennes arbeidsplass. Foreleser var konkret, og studentene var svært interessert. Foreleseren hadde lang erfaring med å jobbe ut fra metoden OOT og senere OOMT. Videre var konteksten også svært relevant i og med at foreleser jobbet på en arbeidsplass hvor boligsosialt arbeid stod i sentrum. Allikevel illustrerer denne forelesningen et dilemma som kan synes typisk for kurset: Hvor mye en skal legge vekt på metoden/tilnærmingen OOMT, og hvor mye på rammer og arbeidsmåter og om hvordan det boligsosiale arbeidet er organisert? En mulig viktig konsekvens av

denne forelesningen kan være at en får motivasjon for å bruke OOMT i en boligsosial kontekst, noe som det selvfølgelig er behov for når studentene kommer tilbake til sin arbeidsplass og skal implementere det de har lært. Som oppfølging av denne forelesningen ble det gjennomført et gruppearbeid om implementering av OOMT lokalt.

I et annet gruppeintervju med tre deltakere på fagsamlingen i mai fikk vi ganske forskjellig respons på spørsmålet om bruk av OOMT i den daglige arbeidet. Grovt sett mener de tre at metoden egner seg overfor noen brukere, men slett ikke alle. Men de har litt forskjellig tilnærming til dette. Én sier at de har tilpasset tilnærmingen etter sitt behov, en annen sier at de har brukt noen av skjemaene, mens en tredje sier at de bruker OOMT overfor brukere som de mener det egner seg til. Det virker som alle er ganske fornøyde med den måten de har jobbet på. På flere av tjenestestedene har de også hatt ansatte med kompetanse på andre korttidstilnæringer som ligner OOMT. Dermed er et viktig budskap fra denne gruppa at korttidstilnæringer og brukermedvirkning er betydningsfulle elementer å ta med seg uansett.

Følgende problemstilling ble nevnt som en utfordring: I arbeidet med en bruker som de har anvendt OOMT overfor, kom boligkontoret litt uventet inn i bildet og brøt med den måten de hadde jobbet på. Det er med andre ord nødvendig med bred lokal forståelse, også blant boligsosiale aktører som ikke driver med direkte brukeroppfølgning.

Et viktig spørsmål er hvorvidt metoden blir brukt lokalt. En informant sa at metoden blir brukt, og at formidlingen skjer på flere måter. Hun hadde presentert OOMT og hvordan den kan brukes, for personalgruppa på sin arbeidsplass. Hun fortalte dessuten at de jobber i team, og at hennes eget team etter hvert er blitt ganske godt kjent med OOMT. Denne informanten ga følgende karakteristikkk av hva de har oppnådd:

Det fungerer på forskjellige måter. For noen brukere fungerer det så godt at de ikke lenger har et hjelpebehov. Så noen er avsluttet etter bruk av OOMT. Det har vært en god hjelp til meg også. En bruker sa at hun ønsket endring. Men hun saboterte hele veien. Hun ville nok bare at jeg skulle komme på besøk. Jeg fikk hjelp til å avklare hva som var bestillingen. Det var vanskelig ikke å komme noen vei. Det er noen vi ikke har klart å gjennomføre [OOMT overfor] på grunn av psykosier eller omfattende rusing. Men da tar vi en pause og begynner på igjen.

Denne studenten beskrev følgende resultater av at hun har deltatt i videreutdanning:

- Har fått et nytt verktøy
- Jobber mer strukturert og målretta
- Har fått et spark i rompa når det gjelder å jobbe med grupper. Jeg har hatt tre grupper og går i gang med en fjerde
- Jobber mer kreativt med å finne brukernes ressurser og finne nye arbeidsmåter
- Metoden har gitt nye måter å knytte oss til samarbeidspartnere

Å jobbe med OOMT har blitt en «vi-ting» på min jobb. Det er en fordel å være flere på arbeidsplassen, men ikke en forutsetning.

Tjenestestedene – behov og konsekvenser

Tjenestelederne ble spurt om nåværende kompetansebehov på arbeidsplassen og i forlengelsen av dette i hvilken grad de vurderte videreutdanningen i metodisk boligsosialt arbeid som relevant for arbeidsplassens behov. Svarene varierte litt. Én mente at det var behov for mer kunnskap om arbeidsmetoder i brukeroppfølgning, en annen mente de hadde behov for mer kunnskap om boligframskaffelse. Det ble videre sagt at det er behov for kunnskap om redskaper for kartlegging og oppfølging av brukere. Én av informantene sa at «det er behov på alle områder», han mente med andre ord at en både hadde behov for mer generell boligrettet kunnskap og metoder for oppfølging av brukere. Én av informantene påpekte at de lenge har brukt OOMT, og at det derfor kunne være behov for å vedlikeholde kunnskapen om denne tilnærmingen.

Én av informantene svarte på følgende måte:

Flere [hos oss] hadde utdanning fra Bergen som var på systemnivå, men ønsket nå mer på metodikk, kartleggingsverktøy og felles språk i måten å jobbe på. Vi har fortsatt en utfordring når det gjelder å få bosatt folkene. Hovedmålet er ikke å få dem rusfri, men å få dem til å bo og å øke bokompetansen på tross av et aktivt rusliv. Vi har derfor behov for å kunne jobbe med grunnleggende ferdigheter når det gjelder å bo. Vaske opp, betale regninger etc. Dette får vi nå prøvd ut.

En av de andre informantene mente også at det aktuelle videreutdanningstilbudet var svært relevant:

Så langt som jeg har fulgt dette, så virker det relevant. Det er hovedinntrykket, og at de har hatt mye utbytte av dette. De har gjennom case relatert [studiet] til den daglige jobben. [...] For eksempel i forhold til flyktninger bør permanente boliger være målet. En burde jobbe systematisk fra første stund med å skaffe permanent bolig. Folk må lære hvordan skaffe bolig i Norge, veien til bolig og hvordan håndtere en bolig i Norge. Det er hard belastning på boligene. Vi har jobbet med metodisk tilnærming til målgruppa. Det er viktig å ha en god dialog. Dette er målgrupper som er utsatte, kanskje traumatiserte. Den delen som går på metodisk tilnærming, er viktig.

En tredje informant er opptatt av å videreføre tidligere erfaringer med OOMT:

Vi har brukt OMT ganske lenge når det gjelder kartlegging av ressurser. For noen handler det om vedlikehold. Vi har behov for et spekter av kompetanse. Hvordan finne tilnæringer som fungerer. Motivasjon, veien videre. Hele personalgruppa trenger å kunne jobbe og tenke metodisk i arbeidet. Det blir lett tilfeldigheter. Kurset treffer våre behov godt. Jeg opplever at det ikke er noe nytt, men en får en bevisstgjøring om å målsette, dokumentere og brukerrete. Det blir for lett tilfeldig det vi driver med. Det er vanskelig å måle endringer, men denne metoden hjelper oss til å hjelpe til å få det målbart.

De sammensatte behovene illustreres god ved følgende sitat: «Vi har behov på alle områdene, vi trenger godt blanda drops.»

Har deltakelsen i videreutdanningen medført endringer i tjenestetilbudet?

Et siste spørsmål hvor en kan tenke seg konsekvenser av ny kompetanse, er i selve utformingen av tjenestetilbudet.

Som nevnt over var det en av de intervjuede tjenestelederne som var svært entusiastisk når det gjaldt bruken av OOMT og implementering av denne tilnærmingen i tjenesteutformingen. Hun sa følgende:

For 15 år siden deltok jeg på et kurs i OOT. Langt bak i bevisstheten har det ligget der. Men da [studenten] tok denne utdannelsen, har metoden kommet opp igjen. Vi har i de to årene utdanningen har pågått, jobbet systematisk med å bruke den, både på ledernivå og på daglig arbeidsnivå. Studenten har vært veldig ivrig, og det har medvirket til å holde fokus. Det må settes av tid, og det har vi gjort. Det har hatt en innvirkning, og vi bruker metoden aktivt. Det hadde vært bedre om det hadde vært to fra arbeidsplassen. Så neste gang vil jeg holde av to plasser til vår avdeling.

En annen informant fortalte at deltakeren fra deres tjenestested ble brukt aktivt i en prosess hvor de skulle etablere et nytt tilbud, det gjaldt ikke minst innføring av et kartleggingsverktøy.

De har gitt små drypp tilbake til arbeidsplassen, formidlet hva de hadde lært. De har fått større trygghet. Oppfølgingsteamene er viktige. De har fått mer trygghet og mer autoritet. Det drypper tilbake.

En av informantene som representerer en frivillig organisasjon, er litt kritisk til sin kommune. Vedkommende ser ut til å mene at hvis også kommunen hadde hatt deltakere på kurset, kunne en brukt anledningen til å finne felles måter å jobbe på. Denne anledningen gikk i vasken, selv om dette faktisk var planen fra starten av.

Samlet vurdering

I det forrige kapittelet drøftet vi primært om den enkelte student hadde fått kompetanse som (etter deres mening) var relevant i den lokale konteksten for boligsosialt arbeid. Men hva med kompetansebehovene sett fra den enkelte arbeidsplass' side? Oppfatter representanter for tjenestene i kommunene at innholdet i studiet er relevant for tjenesteutøvelsen? Har deltakelse i videreutdanningen medført endringer i tjenestetilbud, metodikk og tilnærminger?

I delrapporten fra februar 2014 påpekes det at de fleste av både studenter og tjenesteledere er sterkt motivert for studiets innretning mot praksisfeltet og arbeidet med metodisk, systematisk tilnærming.

Svarene på spørsmålene om relevans for tjenestene skiller seg ikke vesentlig fra svarene på spørsmålene om studiets relevans for de boligsosiale utfordringene. Tjenestestedene er opptatt av at de har behov for både metodekunnskap for brukeroppfølging og kunnskap om boligpolitikk og boligframskaffelse. De mener det er behov for kunnskap om redskaper for kartlegging og oppfølging. Det er med andre ord et bredt kompetansebehov. Dersom nyervervet kunnskap skal være relevant, må en kunne forvente at den blir brukt, og at kunnskapen blir vedlikeholdt. Informantenes svar på spørsmålet om hva som er relevante kompetansebehov for tjenestene, er ikke entydige, men det kunne en kanskje heller ikke forvente.

En av tjenestelederne fortalte som nevnt at OOMT brukes i stor utstrekning, men de andre tre ga en mer forbeholden beskrivelse av nytten av metoden.

Også studentene gir litt ulike beskrivelser av muligheten for å få brukt sin nye kunnskap. Én mener at lokale planleggingsprosedyrer er et hinder, mens en annen mener at metoden ikke egner seg hos dem. Én student har gått i allianse med sin leder for å få anvendt OOMT lokalt.

En av studentene som gir positive tilbakemeldinger om studiet, påpeker at de har fått et nytt verktøy, at de nå jobber mer strukturert og målrettet, og at de har fått inspirasjon til å jobbe med nye målgrupper. Videre mener hun at de er mer opptatt av å få fram brukernes ressurser og jobbe kreativt med det som utgangspunkt. Hun mener studiet har betydd en stor omlegging av måten de jobber på.

Konsekvensene for de forskjellige tjenestestedene ser dermed ut til å variere fra ingen, via det faktum at enkelte medarbeidere har fått høyere kompetanse og/eller kunnskap om en ny metode, til store endringer i arbeidsmåter og/eller bred anvendelse av OOMT. På enkelte arbeidsplasser har også deltakelsen i videreutdanningen skjedd samtidig med utbygging eller omorganisering. Det kan ha ført til at anvendelse av ny kunnskap måtte utsettes, men det kan også ha gitt nye muligheter til å implementere nye tilnærminger.

Implementering av nye metoder eller nye tilnærminger er en komplisert prosess. Selv om metoder eller teorier er vedtatt i en organisasjon, tar implementeringen tid.

Det er nødvendig med grundig motivasjonsarbeid og dialog med de involverte. Alle som berøres, må høres for at implementeringen skal fungere. Det er også nødvendig at noen går foran og insisterer på gjennomføringen. Den som skal bruke et verktøy, må gjøre det til sitt eget. Dette er erfaringer gjort på mange arbeidsplasser hvor en har ønsket å innføre nye metoder, og sier noe om de utfordringene som kursdeltakerne møter hvis de ønsker å bruke OOMT på sin arbeidsplass etter at videreutdanningen er avsluttet (Grønningsæter 2014).

I innledningskapittelet har vi relatert opplegget for dette kurset til det omfattende fagutviklingsarbeidet som skjer i de lokale/kommunale velferdstjenestene. Når bare halvparten av studentene mener at deres deltakelse på kurset har fått konsekvenser på arbeidstedet, kan det se ut som om de lokale lederne i begrenset grad bruker deltakelsen i studiet som utgangspunkt for lokal fagutvikling. Selv om det, som påpekt over, har skjedd en del lokalt, synes dette å være mindre enn det som må ha vært ambisjonene for kurset.

Flere påpeker at det fort blir en skvis mellom muligheter og realiteter når det gjelder å anvende ny kunnskap lokalt. Dette ser også ut til delvis å skinne igjennom i spørreundersøkelsen hvor positive vurderinger av studietilbudet er noe mer reservert et halvt år etter at kurset ble avsluttet. Et lignende fenomen gjenspeiler seg i det faktum at respondentene vurderer sin kunnskap om ulike aktørers rolle som dårligere etter et halvt år enn ved avslutningen av kurset. På den andre siden vurderer de kunnskapen om boligsosiale virkemidler høyere etter et halvt år. Betyr det at de har oppdaget nytten i kunnskapen etter at det har gått en tid? Betyr det i så fall at kurset underkommuniserte denne delen av innholdet?

6 Brukeroppfølging og brukermedvirkning

I dette kapittelet skal vi drøfte om videreutdanningen ivaretar intensjonene om å sikre brukerne et forsvarlig og godt tjenestetilbud, samt i hvilken grad videreutdanningen ivaretar intensjonen om reell brukermedvirkning. Forventningene relatert til brukeroppfølging og endring i tjenestetilbudet til brukerne er innebygget i planene for videreutdanningen. En del av dette er at utdanningen skal bidra til at brukerne opplever å få større grad av reell brukermedvirkning. I tillegg er det forventninger om resultater på kommunenivå, at utdanningen bidrar til å gi deltakerne og derigjennom kommunen bedre kompetanse til å møte lokale boligsosiale utfordringer.

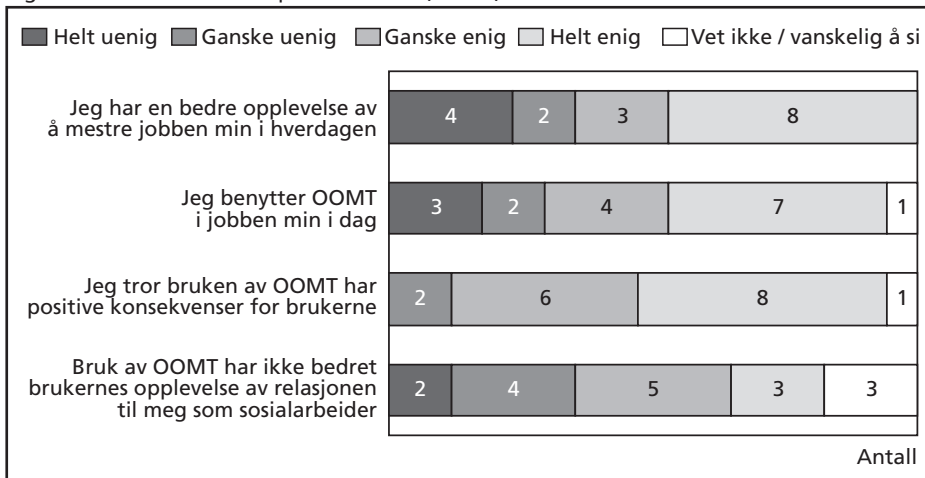
I evalueringen var det opprinnelig et sterkt søkelys på hvordan videreutdanningstilbudet påvirker tjenestene til brukerne. Videre var det et ønske å få belyst om det er blitt større grad av brukermedvirkning enn tidligere. Det var opprinnelig planlagt intervjuer med sluttbruker for å få fram deres opplevelse av konsekvensene og få fram deres stemmer. Brukerne skulle rekrutteres gjennom tjenestestedene. Det viste seg imidlertid som beskrevet i kapittel 2 at det ble vanskelig å finne brukere som var villige til å stille opp. Vi måtte derfor gi opp denne delen av datainnsamlingen. Konsekvensene for brukerne må derfor vurderes ut fra hva andre informanter forteller oss om hvordan dette fungerer. Tjenesteledere og sosialarbeidere ser nødvendigvis brukermedvirkningen fra en annen synsvinkel enn brukerne selv. Dette medfører åpenbart noen begrensninger når det gjelder hva vi kan si om sluttbrukernes opplevelse av resultatene av videreutdanningen og eventuelt deres opplevelse av bruk av OOMT lokalt.

Endret praksis og konsekvenser for brukerne

En av grunnene til å gjennomføre en spørreundersøkelse i desember 2014 var at vi ønsket å se på mer langsiktige konsekvenser av å delta på dette videreutdanningskurset. Det er elleve som synes de har en bedre opplevelse av å mestre jobben sin, og hele tolv av respondentene som sier at de i dag benytter OOMT (figur 6.1, neste side).

Det ser også ut til at de mener at bruken av OOMT har positive konsekvenser for brukerne. Under halvparten tror imidlertid at bruk av OOMT har konsekvenser for

Figur 6.1 Konsekvenser for praksis. Antall (N = 17).

Kilde: Spørreskjemaundersøkelse i desember 2014

brukernes opplevelse av relasjonen til dem selv som sosialarbeidere (se figur 6.1). Dette skillet kan oppfattes som litt overraskende. I Eriksens drøfting av brukermedvirkning knyttes begrepene «empowerment» (myndiggjøring) og «makt» sammen (Eriksen 2006:13–14). Brukermedvirkning må i en slik forståelse innebære at det skjer noe med relasjonen mellom sosialarbeider og klient. Det kan med andre ord se ut som om studentene mener at bruken av OOMT har positive konsekvenser for samarbeidet med brukerne uten at det er helt klart hva brukermedvirkningen innebærer.

Tjenesteledernes oppfatning av konsekvensene for brukerne

På grunn av manglende brukerintervjuer måtte vi få tjenestestedene og studentene selv til å vurdere i hvilken grad de oppfattet at dette hadde konsekvenser for brukerne. Dette betyr at svarene på spørsmål om relevans for brukerne er indirekte. De som har svart, kan dermed ha en annen agenda når de svarer, enn brukerne selv ville hatt. Bortsett fra en som svarer «vet ikke», mener de som er intervjuet, at deltakelse i kurset og bruk av OOMT har hatt positive konsekvenser også for brukerne. Én mener det har ført til økt brukermedvirkning, en annen at konkrete verktøy gir brukerne bedre tilbud. Det sies videre at sosialarbeiderne har blitt mer opptatt av brukernes mestring, og at brukerne nå trekkes med for å diskutere metoden.

Brukerne opplever seg hørt og at de er med sjøl å bestemme målene sine. [...] [de har] i større grad blitt tatt med på råd, og de diskuterer mer alternative måter å løse ting på.

Noen ungdommer har opplevd dette som spennende, og det har hjulpet til å få fokus på mestring. Ressursene blir synlige. Andre opplever at vi blir mer samla når det gjelder fokusområder. For de som ikke er i så aktiv rus, så synes de det er spennende å være aktive i egen behandling. De føler at de også er med og hjelper oss. Men vi snakker om det samme, der vi har fokus. Det er tydeligere hva vi jobber med. Samarbeidsavtalene ansvarliggjør brukerne.

Det siste sitatet innebærer at de som bruker OOMT aktivt, prøver å ha en ressursorientering og å gjøre brukerne til aktive samarbeidspartnere. Hvis dette svaret stemmer, er noe oppnådd. Imidlertid ser det ut til å være ulikt i hvilken grad informantene mener at det har skjedd en slik endring i relasjonen. Halvparten mener for eksempel at det ikke har skjedd en bedring i brukernes opplevelse av relasjonen til sosialarbeiderne (figur 6.1).

Samlet vurdering

Denne videreutdanningen sikter mot å formidle et redskap for brukeroppfølgning, OOMT. Målgruppa for brukeroppfølgning er svært sammensatt, men en betydelig andel av brukerne representerer det som omtales som «tunge» brukere, det vil si personer med store rusproblemer og/eller psykiske problemer. Det oppleves åpenbart som en stor utfordring å få til god brukermedvirkning i det nødvendige samspillet mellom sosialarbeiderne og disse «tunge» brukerne.

En stor andel av deltakerne i studiet ser ut til å mene at bruk av OOMT har positive konsekvenser for brukerne. Spørsmålet om konsekvenser for brukerne var opprinnelig ment å få en betydelig mer sentral plass i evalueringen enn den har fått. Både tjenesteleidere og studenter er spurt om hvordan de mener studietilbudet kan ha konsekvenser for brukerne og for brukermedvirkningen.

Rita Eriksens doktorgrad (Eriksen 2007) har brukermedvirkning som et hovedperspektiv. Det er dette doktorgradsarbeidet som er utgangspunktet for OOMT, som igjen representerer den viktigste metodiske tilnærmingen i den evaluerte videreutdanningen. Eriksen sier at brukermedvirkning innebærer at brukeren skal delta aktivt og ha innflytelse (Eriksen 2007:10). Hun skriver videre om brukermedvirkning som myndiggjøring (empowerment) og om å være «medvirkende, mestrende aktør». Styrket brukermedvirkning er med andre ord et viktig element i videreutdanningen, ikke minst knyttet til bruken av OOMT. Det er da også flere informanter som mener at OOMT representerer et konkret verktøy, og at bruken av OOMT medfører økt brukerinnsflytelse.

Eriksen bruker begrepet samarbeid når hun beskriver relasjonen mellom sosialarbeideren og brukeren. Relasjonen mellom sosialarbeider og bruker omtales av andre

som hovedredskapet i sosialt arbeid (Levin 2004). I det perspektivet er det muligens litt overraskende at under halvparten av deltakerne mener at bruk av OOMT har fått konsekvenser for brukernes opplevelse av relasjonen til sosialarbeider. Dette er til tross for at de som nevnt over mener at bruk av OOMT har positive konsekvenser for brukerne. Samtidig er det altså slik at det er et klart flertall av deltakerne på kurset som mener at sosialarbeiderne, etter at kurset er gjennomført, i større grad tar utgangspunkt i brukernes behov, og at de har en mer systematisk tilnærming til arbeidet med brukerne. I samtalen med studentene kommer det fram at de mener at de er blitt mer bevisste når det gjelder brukermedvirkning, det gjelder også enkelte informanter som er kritiske til kurset, og som ikke bruker OOMT i sitt daglige arbeid.

Vi har bare indirekte kilder til hvilke konsekvenser sosialarbeidernes deltakelse på kurset får for brukerne. Men hvis vi reflekterer litt rundt det foreliggende materialet, ser det ut som om OOMT brukes på om ikke alle arbeidsplassene, så i hvert fall noen av arbeidsstedene til kursdeltakerne. På en del steder er bruken av OOMT forsøkt tilpasset lokale behov. Dette ser ikke minst ut til å gjelde tidsperspektivet, da en betydelig andel av de aktuelle brukerne trenger mer langsiktig oppfølging enn det som opprinnelig ligger i OOMT (som en korttidstilnærming). For at OOMT skal fungere etter intensjonene, må brukerne trekkes inn i kartleggings- og analysearbeidet. Tjenesteyterne ser altså ut til å mene at dette fungerer, i hvert fall delvis, etter intensjonene.

Samtidig må det påpekes at ethvert kompetansehevings- eller fagutviklingstiltak i velferdstjenestesektoren i det minste har bedring av tjenestene til sluttbrukeren som ett av sine mål (det kan også være andre mål). Styrket brukermedvirkning og brukernes opplevelse av eventuelle forbedringer er selvsagt en ekstra viktig konsekvens av studiet gitt den vekten mestring og brukermedvirkning har i OOMT. I det aktuelle studieopplegget har ikke brukerstemmene hatt en stor plass, selv om brukere har vært trukket inn i undervisningen. Det er mulig å tenke seg andre modeller hvor brukerne trekkes enda mer direkte inn i utdanningsforløpet, for eksempel ved at personer med brukererfaring får mulighet til å delta som medstudenter¹².

Med andre ord: Om evalueringen må nøye seg med indirekte funn av delvis positive konsekvenser for brukerne, så gjelder dette også kursdeltakernes kunnskaper. Brukerne trekkes naturlig nok inn, og deres erfaringer blir et element, når metoden skal utøves i praksis. Brukermedvirkning er et viktig tema i studiet, men samtidig får studentene gjennom undervisningen i liten grad høre brukerens egne stemmer. Unntaket her er en (muligens flere) bruker(e) som var med i presentasjoner av konkrete erfaringer med OOMT. Det var allikevel i selve studieopplegget en begrenset dialog med brukere om i hvilken grad brukermedvirkningen fungerer, og om hvilke konsekvenser bruken av kunnskapene fra kurset om OOMT får for brukerne.

¹² Et eksempel på et slikt opplegg er videreutdanningstilbudet «Kunnskapende nettverk» som tilbys ved Universitetet i Agder, se <http://www.uia.no/studier/evu/kunnskapende-nettverk-kunnskapsutvikling-paa-arbeidsplassen>

7 Langsiktige virkninger og bærekraft av kunnskapene

Til slutt tar vi opp langsiktige virkninger og bærekraft av kunnskapene. En viktig kilde til dette vil være intervjuene som ble foretatt et halvt år etter at videreutdanningen var avsluttet.

Økt kompetanse på lengre sikt?

Studentene ble spurt om i hvilken grad studiet har gitt økt kompetanse på ulike områder. I tabell 7.1 har vi gjengitt hvor mange av respondentene som mener at de har fått økt kompetanse på ulike områder.

Tabell 7.1 I hvilken grad har studiet gitt deg økt kompetanse på følgende områder? Stor eller ganske stor grad. Antall (N = 17).

	Mai (N = 16)	Desember (N = 17)
Å arbeide systematisk ved hjelp av OOMT	11	15
Ulike metodiske tilnærminger som kan anvendes i situasjoner med brukere hvor OOMT ansees som lite egnet	10	9
Motiverende kommunikasjonsteori	13	15
Å utøve kritisk refleksjon i mitt arbeid med brukere	13	13
Å utforme kreative løsninger i mitt arbeid med brukere	11	13
Ulike boligmodeller for bosetning av vanskeligstilte	9	8
Ulike aktørers rolle i det boligsosiale arbeidet	11	8
Tilgjengelige boligsosiale virkemidler fra Husbanken og andre statlige aktører som Arbeids- og velferdsdirektoratet	8	12
Velferdsstaten som ramme for boligsosialt arbeid	7	9
Boligsosialt arbeid som fagområde	12	13
Ansvarsfordelingen mellom offentlig, frivillig og privat sektor i det boligsosiale arbeidet	10	11
Boligens betydning for identitet og trivsel i hverdagen	13	13
Juridiske forhold knyttet til boliger for vanskeligstilte	7	9

Kilde: spørreskjemaundersøkelse mai 2014 og desember 2014

Det er ganske store forskjeller mellom studentene når de skal vurdere på hvilke områder de har fått økt kompetanse gjennom kurset (tabell 7.1). Vi har tidligere trukket fram balansen mellom en metodisk orientert og en sosialt arbeid-orientert tilnærming til boligsosialt arbeid på den ene siden og en mer velferds- og boligpolitisk tilnærming på den andre. Alle de aspektene ved økt kompetanse som er trukket fram i spørreskjemaet, har relevans for det boligsosiale arbeidet. Det er nesten helt entydig at studentene mener de har fått kompetanse på det metodiske, men mindre på det bolig- og velferdspolitiske. Eksempler på temaer som skårer lavt, er ulike boligmodeller, boligsosiale virkemidler, velferdsstaten som ramme og juridiske forhold. Dette er ikke et uventet resultat, kurssets innretning tatt i betraktning.

Det er særlig på to spørsmål det er markante endringer i synspunktene fra mai til desember. Det gjelder kunnskapen om ulike aktørers rolle i det boligsosiale arbeidet og kunnskapen om tilgjengelige boligsosiale virkemidler. På det første av disse spørsmålene er det betydelig færre som mener de har økt kompetanse i desember enn i mai. På det andre er det betydelig flere i desember som mener de har fått bedre kompetanse. Årsaken til denne endringen er det vanskelig å angi. En kan spørre seg om det er slik at når det gjelder de ulike aktørenes rolle, så oppdaget deltakerne da de kom tilbake til den praktiske hverdagen, at de fortsatt har behov for mer kunnskap på feltet. Når det gjelder tilgjengelige boligsosiale virkemidler, vil det motsatte være tilfellet. Oppdaget deltakerne at de her har fått med seg mer kunnskap enn de trodde?

Praksisorientering, metode og utdanningsnivå

Vi har tidligere vært inne på at det kan være en spenning mellom en sterk vektlegging av praksisorientering og en vektlegging av mer kritisk teoretisk tilnærming. I spørreundersøkelsen i mai ble deltakerne spurt om i hvilken grad de var enige/uenige i at vektlegging av praksis og ferdighetstrening var viktig for dem. Det er bare én som er ganske uenig i dette. Videre ble de spurt om vektleggingen av OOMT. Utsagnet om at «vektleggingen av OOMT som metodisk tilnærming er viktig for meg» er det fire som er uenige i. Det er imidlertid bare seks av deltakerne som er enige i at det er viktig for dem at videreutdanningen ligger på masternivå. Oppsummerende ser vi altså her at praksis- og ferdighetsorienteringen ansees som viktig, men OOMT i noe mindre grad. Når det gjelder masternivå, er det faktisk få som ser ut til å være opptatt av dette. Det er mye som tyder på at denne spenningen mellom praksisorientering og akademisk orientering utgjør en viktig utfordring for eventuelt framtidig videreutdanningstilbud på feltet.

Fortsatt kompetansebehov

Det siste spørsmålet som ble stilt i spørreundersøkelsen i desember, var et åpent spørsmål om hva studentene nå oppfattet som sine største behov når det gjaldt ny kompetanse. Svarene kan oppsummeres i strekpunktene under:

1) Organisatoriske og strukturelle tiltak

- å få forankret metoden på tvers av tjenestene i samme kommune
- å få frigjort tid til å arbeide systematisk og målrettet med samme bruker når dette trengs
- tilgang på støtteordninger, oversikt over disse til målgruppa
- samarbeid, struktur, kreativitet
- effektivitet, relasjonsbygging, kunnskap

2) Veiledning og tid til refleksjon og erfaringsutveksling

- veiledning, refleksjon med sosialarbeidere, erfaringsutveksling om ressurstilgang, faglig påfyll
- kunnskap, fristilt tid og veiledning
- motivasjon, målrettet samtale, bruker i fokus

3) Temakunnskap innen for eksempel juss eller psykiatri

- juridisk kunnskap
- ledelsesstrategier
- rusavhengighet blant eldre
- psykoseproblematikk, aggresjonsmestring
- psykiatri, rus, motivasjon

4) Metodekunnskap

- mer kompetanse innen andre korttidsorienterte metoder

De fire punktene over gjenspeiler et forsøk på å gruppere disse temaene og kan være en mulig kategorisering. Vi ser med andre ord at det etterspørres organisatoriske og strukturelle tiltak, veiledning og tid til refleksjon, temaorientert kunnskap og metodekunnskap.

Konsekvenser for praksis

I og med at spørsmålene om langsiktige virkninger ble stilt et halvt år etter at kurset var avsluttet, ble det et viktig poeng å finne ut av om deltakelsen i studiet hadde hatt noen konsekvenser for praksis. Svarene varierer fra at deltakelsen ikke har hatt noen konsekvenser, til at OOMT nå blir implementert i hele avdelingen. Den informanten som sier at det ikke har hatt noen konsekvenser, trekker seg litt etterpå ved å si at utgangspunktet for å sende en person på denne videreutdanningen var en planlagt omorganisering. Den er blitt utsatt, og han tror at den nyervervede kunnskapen blir viktigere etter den omleggingen av arbeidet som den nye organiseringen representerer:

Det har ikke hatt noen konsekvenser, men det skyldes rammebetingelsene og vil antagelig nå bli viktigere når den nye avdelingen opprettes. Hun [som deltok på kurset] skal være en del av den. Vi trenger både bolig og sosialt arbeid. Men hvis jeg må velge, vil jeg legge vekt på innholdet/oppfølgingen. Det så ut som et spennende studie som vi mente vi kunne ha nytte av. [...] hvis dette kommer igjen, vil vi vurdere å sende andre dit.

En annen av informantene hadde en lignende tilnærming. Informanten kan ikke peke på konkrete konsekvenser, men tror allikevel at deltakelsen på kurset har hatt noen. Fra denne arbeidsplassen var det to deltakere. En av deltakerne på kurset blir nå brukt til å lære opp andre på arbeidsplassen. Etter en omorganiseringsrunde jobber disse to imidlertid ikke sammen lenger. Informanten mente at det kanskje hadde vært naturlig å prøve å etablere noen felles faglige fora med utgangspunkt i de to og deres felles kompetanse på OOMT.

To av informantene er mye mer konkrete når de beskriver konsekvensene for praksis. Den første av dem sier at den som var deltaker på kurset, har fått ansvaret for at verktøyet i OOMT brukes. Selv om han oppfatter OOMT som en god tilnærming, reserverer han seg noe ved å si at de må tilpasse verktøyene til sine behov.

Vi ville prøve kartleggingsverktøyet. [...] Vi har måttet tilpasse det, men har vi tatt med oss tenkingen. [...] Andre deler av metodikken fungerer litt variert. [...] Vi må tenke mer langsiktig. Men det å tenke små mål osv. [...] Våre brukere er tyngre enn det som blir beskrevet i [doktorgrads-]avhandlingen til Rita [Eriksen]. [...] Det er metoden som må tilpasses brukerne. Og det har vi fått til.

Vi finner også dem som virkelig har tatt OOMT til sin arbeidsplass og sier: «Vi har implementert metoden i hele avdelingen.» På denne arbeidsplassen har de invitert Rita Eriksen til å holde kurs for de ansatte. De jobber bevisst med å tilpasse OOMT til sine brukere, og også her er det en utfordring knyttet til begrensninger i korttids-tilnærmingen i et langsiktig arbeid med svært vanskelige brukergrupper. Informanten sier følgende:

Vi har faste OMT-samlinger og en ressursgruppe. En av våre utfordringer er at vi aldri avslutter [saker]. Sosialarbeidere er dårlige på det. Bruken av metoden gjør oss mer bevisst om hva vi skal følge opp. [...] Det er vanskelig å få til endringsprosesser, men denne metoden hjelper oss til å se de endringene som faktisk skjer. Dessuten får vi en felles grunnplattform.

Et siste moment som ble trukket fram av en av tjenestelederne, var relatert til det at studentene på kurset hadde forskjellig teoretisk utgangspunkt. Det ble påpekt at en student uten fagutdanning på feltet hadde hatt svært godt utbytte av kurset, ikke minst den teoretiske delen.

Ønsker for framtidige videreutdanningstilbud

Flere av informantene sier at de håper tilbudet blir gjentatt. Samtidig lister de opp en rekke behov for ny kunnskap.

Vi trenger mer kunnskap både om å skaffe bolig, om å beholde bolig og det metodiske om å jobbe med folk/brukere. Å jobbe tett på / inne i stua til folk.

Konkret nevnes behovet for mer juridisk kompetanse, en annen nevner det kompliserte i å jobbe på andre personers private arenaer.

I krysningspunktet mellom «ditt liv» og «min jobb» er det en rekke dilemmaer. Hvor mye hensyn skal vi ta til hverandre? I forhold til leiligheter gjør vi ting for seint. Leiligheten blir overgrodd osv. Hvor tett på kan en gå? Det er for lite kompetanse i fagfeltet når det gjelder lovverk som gir oss muligheten til å gå inn på et tidligere tidspunkt.

Men også mer direkte boligpolitisk kunnskap etterlyses:

Vi trenger mer kunnskap både om å skaffe bolig, om å beholde bolig og det metodiske om å jobbe med folk/brukere. Dette er arbeid hvor en er veldig tett inne på folk, oppvasken og hvor skapet skal stå, bokstavelig talt. Hvordan trå rett og varsomt når en er inne i stua til folk? Det er alt fra det praktiske til sikkerhet, håndtering av informasjon, den informasjonen en ikke ønsker å få.

Informantene er klare på at de ønsker at dette tilbudet skal fortsette:

Håper tilbudet fortsetter.

Jeg tror at på sikt vil vi få veldig nytte av dette. Jeg håper kurset blir satt opp igjen og vil i så fall absolutt vurdere å sende flere på det.

Referansegruppa for studiet

Studiet har hatt en referansegruppe som har bestått av representanter for Arbeids- og velferdsdirektoratet, Husbanken, Helsedirektoratet, Fylkesmannen i Rogaland, to administrative ledere fra studentenes arbeidssteder, to studentrepresentanter, dekan fra Diakonhjemmets høgskole og kursleder. Dette har vært et forum hvor representanter for ulike fagområder innen boligsosialt arbeid har møttes. Kursleder sier at hun har fått gode faglige innspill fra deltakerne i referansegruppa.

Forskerne deltok som observatører på to referansegruppemøter i Diakonhjemmets referansegruppe for studiet. Det ble blant annet diskutert hvordan en kan få til en helhetlig utdanningsstrategi, og hvordan denne typen utdanninger reiser generelle problemstillinger, eksempelvis forholdet mellom å legge vekt på kontekst og/eller metode, hva er boligsosialt arbeid (men også hva er sosialt arbeid), samt spørsmålet om hvilken vekt undervisningen skal legge på presentasjon av nasjonale boligsosiale strategier. Dette er temaer som vi finner er gjennomgående i evalueringen. Det så også ut til å være en interesse for en eller annen form for videreføring av kurset. De instansene som er representert i denne referansegruppa, setter viktige premisser for eventuell fortsettelse av videreutdanningen og er også med på å sette rammene for boligsosialt arbeid lokalt, dermed påvirker de også bærekraften i kunnskapsutviklingen.

Samlet vurdering

Spørsmålene om hvorvidt kunnskapen blir brukt, og om det er planer om vedlikehold av kunnskapen, er to mulige kriterier for å kunne vurdere om kurset er relevant.

Det er en etablert sannhet at konsekvensene av kompetanseheving bare varer så lenge de personene som har kunnskapen, befinner seg på arbeidsplassen. Blir kunnskapen om og den eventuelle bruken av OOMT bare noe som ligger hos den enkelte kursdeltaker, eller er det noe som videreformidles og gjøres til felles kunnskap i hele organisasjonen? Ut fra datamaterialet i denne evalueringen har vi eksempler på at det etableres kunnskap og arbeidsmåter på noen av arbeidsplassene som kan ha mulighet for å overleve utover den tiden den enkelte tidligere kursdeltaker befinner seg der. En av grunnene til å nevne dette aspektet spesielt her er også at det var noe mer lunken vurdering av konsekvensene av videreutdanningen et halvt år etter avslutning enn det var mens kurset fremdeles pågikk.

Et viktig aspekt ved bærekraften i den etablerte kunnskapen er med andre ord evnen til å gjøre kunnskapen allmenn på den enkelte arbeidsplass. Et annet aspekt ved bærekraften kan knyttes til brukerrelasjonen. En metodisk tilnærming som har

brukermedvirkning som et viktig element, må oppleves som fremmede av brukermedvirkning for å overleve.

Et tredje aspekt knyttet til de langsiktige konsekvensene av deltakelsen på kurset var i hvilken grad den kunnskapen som er formidlet i studiet, har gitt kompetanse som er relevant for å møte lokale boligsosiale utfordringer. Vi har i rapporten også drøftet spørsmålet om veiing mellom kunnskap om boligsosiale rammebetingelser og virkemidler på den ene siden og metodeorientering på den andre. Denne balansen vil også ha konsekvenser for den lokale bærekraften av kunnskap og kompetanse. Hvis en ikke klarer å integrere metoden med mål og virkemidler på det boligsosiale feltet, vil metodekunnskapene ikke overleve. Kunnskaps- og fagutvikling må oppleves som relevant for å overleve. Og vi har sett at mange av deltakerne har opplevd at kurset har vært relevant, men ikke alle. Dette reiser spørsmålet om ikke kurset burde hatt en noe bredere tilnærming, både til det boligsosiale feltet (altså rammebetingelse) og til metodetilnærminger. Motforestillingen til et slikt utsagn kan selvsagt være at det er nødvendig å konsentrere tematikken, det er grenser for hva som kan rommes innenfor et kurs som skal gi 30 studiepoeng.

Flere av informantene var også inne på at de håpet kurset ville fortsette, altså at det blir gjentatt. Det ville også kunne bidra til at kunnskap og arbeidsmåter ble spredt til flere fagpersoner og over lengre tid. Dersom kurset blir en engangsforeteelse, vil det ha mindre innvirkning på hvordan det jobbes lokalt i kommunene.

Dermed er langsiktige virkninger av denne typen kompetanseutvikling avhengig av både lokale og sentrale rammebetingelser, ledelse på arbeidsplassen, personlig motivasjon og relevans av ny kunnskap.

8 Oppsummering

I delrapporten viste vi at det er et uttalt behov for kompetanseheving innen boligsosialt arbeid.¹³ Et av de områdene hvor det etterspørres mer kompetanse i kommunene, er i det praktiske boligsosiale arbeidet med oppfølging av brukere. Det er ikke minst når det gjelder oppfølging av brukere med rusproblemer og eller psykiske problemer, at det er behov for økt kompetanse. Studietilbudet «Videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid» er innrettet mot deler av dette arbeidet og er relevant for kompetansebehov i kommunene.

Det har siden oppstart av studiet og fram til høsten 2013 vært et visst frafall av deltakere. Deltakerne i studiet har mye praksiserfaring, over halvdelen avsluttet utdanningen sin for mer enn ti år siden. 7 av 20 deltakere våren 2013 oppgir at de er tatt opp på bakgrunn av realkompetanse. Det vil si at en stor andel av studiegruppa ikke har utdanning på bachelornivå. Få av deltakerne oppga at de forventet å anvende studiet som en del av en mulig mastergrad.

En viktig dimensjon ved studiet er vektleggingen av faglig refleksjon og fagutvikling lokalt. Den praksisnære innretningen på studiet fikk stor oppslutning av mange av studentene og tjenestelederne. Samtidig er det grunnlag for å diskutere om et slikt studietilbud hører hjemme på masternivå. Generelt er dette del av en større diskusjon om utviklingen av velferdsutdanningene framover og kanskje også tendensen til akademisering av profesjonsutdanningene.

Vi spurte i delrapporten også om det bør utvikles et felles boligsosialt rammeverk for utdanningene som tilbys innenfor boligsosialt arbeid. Husbanken og Arbeids- og velferdsdirektoratet har noe ulike innganger til boligsosialt arbeid, og en felles ordning kunne tjene utviklingen av det boligsosiale arbeidet. Et annet forhold er om det er formålstjenlig med egne videreutdanninger i boligsosialt arbeid, eller om boligsosiale tilnærminger i større grad bør integreres i øvrige utdanninger innenfor helse- og sosialfag. Flere steder i delrapporten pekte vi på utfordringer relatert til det boligsosiale arbeidets integrerte karakter.

¹³ Dette avsnittet er basert på oppsummeringen av kapittel 6 i delrapporten (Hansen mfl. 2014)

Samlende avslutning

Hovedinntrykket etter gjennomgang av det innsamlede datamaterialet er at flertallet av informantene var svært fornøyd med kurset. De var for eksempel fornøyd med studiesamlingene og veiledningen og mente at videreutdanningen har formidlet viktig og relevant kunnskap. Etter slike utsagn følger det imidlertid noen «men». Noen mener det har vært for mye søkelys på metode og for lite på det bolig- og sosialpolitiske rammeverket. Noen stiller spørsmål ved om kurset egentlig kan sies å være på masternivå. Noen har opplevd at arbeidsmåten med bruk av case har vært litt vanskelig grunnet taushetsplikten. Veiledning og studiesamling blir også vurdert svært positivt, men noen mener at kurset er for avhengig av én person.

Dette indikerer i hvert fall tre aspekter ved videreutdanningen som bør vurderes ved eventuell fortsettelse: Bør det gjøres noe med balansen mellom metode og boligsosialt rammeverk? Bør det være mindre søkelys på én spesifikk metode og mer på kritisk tilnærming til ulike relevante metoder? Og med mindre en innfører opplæring i flere metoder, bør kanskje kurset få et annet navn – eksempelvis «OOMT i en boligsosial kontekst»? Det siste ville i hvert fall synliggjøre profilen.

Delrapporten fra evalueringen som ble publisert i februar 2014, påpekte at det er behov for kompetanseheving på flere områder. Ett av disse områdene er boligoppfølging eller tjenester til brukerne. Særlig framheves oppfølging av brukere med rusproblemer og/eller psykiske lidelser. Å gi et kvalitativt godt og samordnet tilbud til brukere av flere tjenester og med behov for helhetlig oppfølging er en stor utfordring. Fragmentert kompetanse og manglende samordning medfører behov for ny kompetanse. Videre påpeker rapporten at det er mye ulik innsats fra statlig hold for kompetanseutvikling i kommunene, men at det ser ut til å mangle en samordnet og overordnet strategi for å sikre faglig utvikling og kompetanseheving. Det boligsosiale arbeidet vil ofte være et sentralt element innen for eksempel rusomsorg, psykisk helsearbeid eller arbeid med integrering av flyktninger. Det kan derfor være behov for flere utdanninger som dekker ulike deler/temaer innenfor det boligsosiale området. Dette reiser videre spørsmålet om å integrere boligsosiale emner i ulike velferdsutdanninger.

Et hovedspørsmål i denne evalueringen har vært hvorvidt videreutdanningstilbudet metodisk boligsosialt arbeid gir deltakerne og kommunene kompetanse som er relevant for å møte lokale boligsosiale utfordringer. Med utgangspunkt i hovedtendensen i studentenes og tjenestestedenes vurderinger er det enkle hovedsvaret at det gjør det. Dette svaret må imidlertid nyanseres. Det mer kompliserte svaret er at det kanskje kunne svart enda bedre på disse behovene. Kunne en hatt en bredere både metodisk og sosialpolitisk tilnærming? Ville det på den andre siden medført mindre fordypning i én tilnærming (OOMT)? Det må også være legitimt med kurs som gir fordypning i enkelttilnærminger eller -metoder. I så fall burde kanskje kurset vært solgt som det.

Det andre hovedspørsmålet var om videreutdanningen bidrar til mer tilpasset brukeroppfølging og større brukermedvirkning. Den dominerende plassen OOMT har hatt i det pedagogiske opplegget, innebærer ambisiøse målsettinger på dette punktet. Vi har ikke data som gjør at vi kan svare klart på dette spørsmålet. Mange av studentene og flere representanter for tjenestestedene mener at videreutdanningen har hatt positive konsekvenser på dette feltet. Det er imidlertid verdt å tenke over om en ikke kunne valgt helt andre og mer direkte pedagogiske grep hvis en virkelig vil ha brukerstemmene integrert i et videreutdanningsopplegg.

Opplegget for videreutdanningen er svært ambisiøst når det gjelder lokal forankring på arbeidsplassen. Virkemidler som «grønne dager» og bruk av lokale case og veiledningsgrupper har nettopp en slik målsetting. Det samme har ønsket om å få med flere deltakere fra samme arbeidsplass. På noen arbeidsplasser ser det ut til at dette har fungert, mens på andre i mye mindre grad. Noe av denne måten å tenke på ser ut til å ha fått som konsekvens at målgruppa for kurset har blitt ganske bred når det gjelder utdanningsnivå og faglig bakgrunn for øvrig. Dette reiser spørsmålet om ikke det er behov for et mer differensiert tilbud. Diskusjonen om hvorvidt kurset holder masternivå, illustrerer dette. For personer uten bachelorgrad er kravet om masternivå bare forstyrrende fordi de kanskje har behov for mer grunnleggende metodeopplæring. De kompromissene som må inngås her, kan bety at det flertallet av studentene som faktisk har sosialfaglig grunnutdanning, opplever at det blir en del gjentakelser derfra.

Vi innledet denne rapporten med å plassere denne videreutdanningen i en kontekst av et mangfoldig fag- og kompetanseutviklingsarbeid som foregår i det lokale velferdsapparatet, samt inn i en boligsosial kontekst. Ut fra vårt materiale ser videreutdannings-tilbudet ut til å ha truffet et opplevd behov for bedre metoder for brukeroppløping innenfor en boligsosial kontekst. Sosialt arbeid utøves innen et sosialpolitisk rammeverk og ved hjelp av et sosialpolitisk tiltaksapparat. Skal dette videreutdanningstilbudet fortsette, bør det jobbes mer med hvordan denne sammenhengen mellom metode og rammeverk kan bli bedre. Vi påpekte behovet for bred kompetanseutvikling i det lokale/kommunale velferdsapparatet. Boligsosialt utviklingsarbeid inngår i en slik kontekst. Vi påpekte videre behovet for å systematisere dette arbeidet, forankre det og formidle det. Diakonhjemmets videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid befinner seg midt i dette landskapet og har representert et positivt forsøk på systematisering, forankring og formidling. Det ser ut som de delvis har lyktes, men samtidig ser det ut til å være et forbedringspotensial særlig knyttet til det å fange opp bredden av kompetansebehov i boligsosialt arbeid.

Referanser

- Dyb, E., Helgesen, M. K. & Johannessen, K. (2008). *På vei til egen bolig. Evaluering av nasjonal strategi for å forebygge og bekjempe bostedsløshet 2005-2007*. NIBR-rapport 2008:15.
- Eriksen, R. E. (2011). *Sosialt arbeid med personer som trenger booppfølging. En beskrivelse og evaluering av systematisk boligsosialt arbeid i fire kommuner i Telemark*. Diakonhjemmet Høgskole Rapport nr. 2011/8.
- Eriksen, R. E. (2007). *Hverdagen som langtids sosialklient: - mestring i et (bruker) medvirkningsperspektiv*. Doktorgradsavhandling, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap NTNU.
- Gjerustad, C., Grønningsæter, A., Kvinge, T., Mossige, S. & Vindegg, J. (2006). *Bare fantasien setter grenser? Om kommunenes bruk av hjelpetiltak i barnevernet*. Fafo-rapport 545.
- Grønningsæter, A. (2005). Hva er sosialt arbeid? *Fontene*, 8/2005.
- Grønningsæter, A. B. (2013). Tid og makt – om etiske utfordringer i sosialtjenesten. *Fontene Forskning*, 2/2013.
- Grønningsæter, A. B. & Nordstoga, S. (2014). Fagutvikling og faglig utvikling i det kommunale barnevernet. I S. Nordstoga & A. B. Grønningsæter (red.), *Det kommunale barnevernet i utvikling – et nødvendig samarbeid mellom praksis, forskning og utdanning*. Fagbokforlaget.
- Grønningsæter, A. B., Becken, L.-E., Bakkeli, V., Klingenberg, S. & Strand, A. H. (2014). *Evaluering av Husbankens kommunesatsing*. Fafo-rapport 2014:51.
- Halvorsen, A. (2014). Fagutvikling, faglig utvikling og utvikling av fag – et forsøk på en presisering. I S. Nordstoga & A. B. Grønningsæter (red.), *Det kommunale barnevernet i utvikling – et nødvendig samarbeid mellom praksis, forskning og utdanning*. Fagbokforlaget.
- Hansen, I. L. S. (2006). «The pathway to a permanent home». *The Norwegian strategy to prevent and combat homelessness*. Fafo-paper 2006:22.

- Hansen, I. L. S. & Øverås, S. (2007). Bolig for personer med psykisk lidelse og rusproblematikk. I E. Brodtkorb & M. Rugkåsa (red.), *Under tak – mellom vegger. Perspektiver på boligens betydning i velferdsstaten*. Gyldendal Akademisk.
- Hansen, I. L. S., Gautun, H., Langsether, Å. & Sandlie, H. C. (2007). *Ikke bare bare å bo. Sluttrapport fra evaluering av statlig tilskudd til oppfølgingstjenester i bolig for bostedsløse og rusmisbrukere*. Fafo-rapport 2007:38.
- Hansen, I. L. S., Nordvik, V. & Grønningsæter, A. B. (2014) *Boligsosialt arbeid og kompetanseutvikling. Evaluering av videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid. Delrapport*. Fafo-rapport 2014:06.
- IFSW (2014) Global Definition of Social Work. <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/> Lest 24.02.2015
- Johannessen, A., Natland, S. & Støkken, A. M. (red.) (2011). *Samarbeidsforskning i praksis: erfaringer fra HUSK-prosjektet*. Universitetsforlaget.
- Langsether, Å. & Gulbrandsen, L. (2011). *Boligsosiale utfordringer i Asker kommune. En forstudie*. NOVA Notat 6/11.
- Levin, I. (2004). *Hva er sosialt arbeid?* Universitetsforlaget.
- Meld. St. 13 (2011-2012). *Utdanning for velferd*. Kunnskapsdepartementet.
- Nordvik, V. (2012). *Sarpsborg kommune En boligsosial forstudie*. NOVA Notat 4/12.
- NOU 2011: 15. *Rom for alle*. Kommunal- og regionaldepartementet.
- Sverdrup, S. (2002). *Evaluering: faser, design og gjennomføring*. Fagbokforlaget.
- Sørvoll, J. (2011). Den boligsosiale vendingen. Norsk boligpolitikk fra midten av 1990-tallet i historisk perspektiv (vedlegg til NOU 2011: 15 Rom for alle).
- Taksdal, A., Breivik, J-K., Ludvigsen, K. & Ravneberg, B. (2006). *På randen av å bo. Erfart kunnskap om livet og flyttingene mellom psykiatri, rusomsorg, gater, hospitser og egne boliger*. Røkkansenteret Rapport 1:2006.
- Ytrehus, S., Hansen, I. L. S., Langsether, Å., Sandlie, H. C. & Skårberg, A. (2007). *Tjenester til bostedsløse i ti kommuner. Devaluering 2*. Fafo-rapport 2007:23.
- Ytrehus, S., Sandlie, H. C. & Hansen, I. L. S. (2008). *På rett vei. Evaluering av Prosjekt bostedsløse to år etter*. Fafo-rapport 2008:6.

Vedlegg 1 Intervjuguide – telefonintervju tjenestesteder – januar 2015

1. Hvem er du?

Hvilken rolle har du på arbeidssstedet:

Hvor mange ansatte fra din avdeling/enhet er det som deltar i studiet:

Er det flere tjenestesteder i kommunen som har ansatte i utdanningen:

Type tjenestested, Type tjenester, Brukergrupper:

2. Relevans av studiet.

Hvordan vil du karakterisere ditt tjenestesteds behov for økt kompetanse for å takle faglige utfordringer i arbeidshverdagen?

Hvordan vil du karakterisere behovet for økt kompetanse innen booppfølging og boligsosialt arbeid i din kommune generelt?

Hvilken kompetanse vurderer du at dere har størst behov for på det boligsosiale området?

3. Konsekvenser for praksis.

4. I hvilken grad har den kunnskapen som er formidlet i studiet gitt kompetanse som er relevant for å møte lokale boligsosiale utfordringer?

5. Hva er konsekvensen for brukerne?

6. Har deltakelsen i videreutdanningen medført endringer i tjenestetilbudet?

Har deltakelse i videreutdanningen betydning for faglig utvikling på arbeidssstedet generelt? / Evt. hvordan påvirker deltakelse i videreutdanningen deres arbeidsssted faglig?

Endringer i organisasjon eller metodisk tilnærming på sikt?

7. Andre ønsker for framtidige videreutdanningstilbud?

Vedlegg 2 Spørreskjema mai 2014

Evaluering 2014 - videreutd i metodisk boligsosialt arbeid

Denne spørreundersøkelsen er del av evalueringen av videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid ved Diakonhjemmet høyskole. Spørreskjemaet har totalt 20 spørsmål, inkludert noen åpne spørsmål hvor du selv kan skrive inn svar. Det vil ta ca. 5-10 minutter å besvare spørsmålene. Takk for at du deltar!

Q1: Er du fortsatt student ved videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid?

- Ja Jeg var opprinnelig deltaker, men har trukket meg

Note: if you have answered/chosen item [1] in question 1, skip the following question

Q2: Vi ber deg om å besvare spørreundersøkelsen selv om du har trukket deg.

Hva er den viktigste årsaken til at du har trukket deg?

Q3: Alder:

- 0-29 30-39 40-49 50-59 60+

Q4: Kjønn:

- Kvinne Mann

Q5: Utdanning:

- Bachelornivå
 Masternivå
 Utdanning høyskole og universitet, men ikke tilsvarende bachelornivå
 Opptak til studiet på bakgrunn av realkompetanse

Q6: Yrke:

- Sosionom Vernepleier Annet, spesifiser:

If you have chosen "other", please specify:

Q7: Innen hvilket område arbeider du?

- Hjemmetjeneste pleie- og omsorg Rusomsorg Psykisk helse
 NAV Barnevern Annet, spesifiser:

If you have chosen "other", please specify:

Q8: Relevans av studiet Under følger noen utsagn om hvor relevant studieopplegget har vært for deg. Hvor enig er du i utsagnene, på en skala fra 1 til 4, hvor 1 betyr helt uenig og 4 betyr helt enig?

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Ganske enig 3	Helt enig 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Første studieår med oppmerksomhet om mestringsorienterte, boligsosiale korttidstilnærminger på individnivå har vært relevant for mitt arbeid med brukere.	☐	☐	☐	☐	☐
Andre studieår med oppmerksomhet om mestringsorienterte, boligsosiale korttidstilnærminger på gruppenivå har vært relevant for mitt arbeid med brukere.	☐	☐	☐	☐	☐

OOMT er en egnet metodisk tilnærming for arbeid med brukere på mitt arbeidssted.	☐	☐	☐	☐	☐

Q9: Praktisering av OOMT Med hvor mange brukere har du fått praktisert OOMT på individnivå i første studieår?

- 0 1-2 3-5 5 eller flere

Q10: Med hvor mange brukere har du fått praktisert OOMT på gruppenivå i andre studieår?

- 0 1-2 3-4 5 eller flere

Q11: Vurdering av studieopplegg Hvor godt har studieopplegget fungert for deg? Vurder på en skala fra 1 til 4, hvor 1 er fungerer dårlig og 4 er fungerer bra.

	Fungerer dårlig 1	Fungerer ganske dårlig 2	Fungerer ganske bra 3	Fungerer bra 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Egenstudier	☐	☐	☐	☐	☐
Veiledningsgruppe	☐	☐	☐	☐	☐
Fagsamling	☐	☐	☐	☐	☐
Lokal prosjektgruppe på arbeidsplassen	☐	☐	☐	☐	☐
Grønne dager	☐	☐	☐	☐	☐
Studieopplegget som helhet	☐	☐	☐	☐	☐

Q12: Innholdet i fagsamlingene Under ber vi deg vurdere hvor godt innholdet i fagsamlingene har fungert for deg, på en skala fra 1 til 4.

	Fungerer dårlig 1	Fungerer ganske dårlig 2	Fungerer ganske bra 3	Fungerer bra 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Undervisning i plenum med eksterne forelesere	☐	☐	☐	☐	☐
Undervisning i plenum om OOMT	☐	☐	☐	☐	☐
Gruppearbeid	☐	☐	☐	☐	☐
Felles refleksjon og studentfremleggelse i plenum	☐	☐	☐	☐	☐

Q13: Vurdering av arbeidskrav

I studiet skal dere levere arbeidskrav til hver samling. Hvor enig er du i påstandene under? Vurder fra 1 til 4, hvor 1 betyr helt uenig og 4 helt enig.

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Ganske enig 3	Helt enig 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Det er bra med arbeidskrav til hver samling	☐	☐	☐	☐	☐
Arbeidskravene er relevante for min arbeidshverdag	☐	☐	☐	☐	☐
Arbeidskravene er viktige for min faglige læring i studiet	☐	☐	☐	☐	☐
Arbeidskrav til hver samling er for krevende i kombinasjon med jobb	☐	☐	☐	☐	☐

Q14: Vurdering av veiledningsgruppenHvor enig er du i påstandene under om veiledningsgruppen?

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Ganske enig 3	Helt enig 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5

Jeg har faglig utbytte av å delta i veiledningsgruppen.	☐	☐	☐	☐	☐
Å legge frem case i veiledningsgruppen har vært viktig for min refleksjon over egen arbeidspraksis.	☐	☐	☐	☐	☐
Veiledningsgruppen er viktig for innsikt og forståelse av pensum.	☐	☐	☐	☐	☐
Veiledningsgruppen er en viktig arena for å diskutere faglige utfordringer i arbeidshverdagen.	☐	☐	☐	☐	☐
Veiledningsgruppen bidrar til faglig refleksjon om OOMT som metode i sosialfaglig brukeropfølging.	☐	☐	☐	☐	☐
Veiledningsgruppen bidrar til refleksjon om andre sosialfaglige tilnærminger enn OOMT som kan være egnet i ulike situasjoner i arbeidshverdagen.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg deltar aktivt i veiledningsgruppen.	☐	☐	☐	☐	☐

Q15: Er det noen temaer du savner i studieopplegget?

Q16: Betydning for egen praksis og fagutvikling lokalt Hvor enig er du i påstandene under om betydningen av studiet for egen praksis og fagutvikling lokalt?

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Ganske enig 3	Helt enig 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Deltakelse i MBSA har ført til at jeg i større grad enn tidligere tar utgangspunkt i brukerens behov og ønsker i mitt arbeid.	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakelse i MBSA har ført til at jeg har en mer systematisk tilnærming i mitt arbeid med brukerne.	☐	☐	☐	☐	☐
Flere på mitt arbeidsted har fått opplæring i bruk av OOMT og anvender dette i arbeid med brukere.	☐	☐	☐	☐	☐
Min deltakelse i MBSA har bidratt til fagutvikling lokalt på mitt arbeidssted.	☐	☐	☐	☐	☐
Ledelsen på mitt arbeidssted bruker min (og andre studenter på arbeidsstedet) sin deltakelse i studiet som grunnlag for fagutvikling lokalt.	☐	☐	☐	☐	☐

Q17: Hvor mange deltar i studiet fra ditt arbeidssted eller din kommune?

- Det deltar andre fra min kommune i studiet, men jeg er eneste deltaker på mitt arbeidssted
- Vi er flere deltakere i studiet fra mitt arbeidssted
- Jeg er eneste deltaker i studiet fra min kommune

Q18: Kompetanseutvikling! hvilken grad vil du si at studiet har gitt deg økt kompetanse på følgende områder? Vurder på en skala fra 1 til 4, hvor 1 betyr liten grad og 4 betyr stor grad.

	Liten grad 1	Ganske liten grad 2	Ganske stor grad 3	Stor grad 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Å arbeide systematisk ved hjelp av OOMT.	☐	☐	☐	☐	☐
Ulike metodiske tilnæringer som kan anvendes i situasjoner med brukere hvor OOMT anses som lite egnet.	☐	☐	☐	☐	☐
Motiverende kommunikasjonsteorier.	☐	☐	☐	☐	☐
Å utøve kritiske refleksjoner i mitt arbeid med brukerne.	☐	☐	☐	☐	☐
Å utforme kreative løsninger i mitt arbeid med brukerne.	☐	☐	☐	☐	☐

Ulike boligmodeller for bosetting av vanskeligstilte.	☐	☐	☐	☐	☐
Ulike aktørers rolle i det boligsosiale arbeidet (boligplanlegging, boligforvaltning, tildeling av boliger, oppfølgingstjenester)?	☐	☐	☐	☐	☐
Tilgjengelige boligsosiale virkemidler fra Husbanken og andre statlige aktører som Arbeids- og velferdsdirektoratet.	☐	☐	☐	☐	☐
Velferdsstaten som ramme for boligsosialt arbeid.	☐	☐	☐	☐	☐
Boligsosialt arbeid som fagområde.	☐	☐	☐	☐	☐
Ansvarsfordelingen mellom offentlig, frivillig og privat sektor i det boligsosiale arbeidet?	☐	☐	☐	☐	☐
Boligens betydning for identitet og trivsel i hverdagen.	☐	☐	☐	☐	☐
Juridiske forhold knyttet til bolig for vanskeligstilte.	☐	☐	☐	☐	☐

Q19: Hvordan vurderer du påstandene under om ulike aspekter ved utdanningen?

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Ganske enig 3	Helt enig 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Det er viktig for meg at videreutdanningen har en sterk vektlegging av praksis og ferdighetstrening knyttet til arbeid med brukere.	☐	☐	☐	☐	☐
Vektleggingen av Oppgaveorientert mestringstilnærming som metodisk tilnærming til brukeroppfølging er viktig for meg.	☐	☐	☐	☐	☐
Det er viktig for meg at videreutdanningen ligger på masternivå.	☐	☐	☐	☐	☐

Q20: Hvordan vil du si at arbeidsbelastningen i studiet er for deg?

- For lav Litt for lav Passe Litt for høy For høy

Vedlegg 3 Spørreskjema desember 2014

Evaluering videreutd i metodisk boligsosialt arbeid des 2014

Denne spørreundersøkelsen er del av evalueringen av videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid ved Diakonhjemmet høyskole. Spørreskjemaet har totalt 13 spørsmål, inkludert noen åpne spørsmål hvor du selv kan skrive inn svar. Det vil ta ca. 5 minutter å besvare spørsmålene. Takk for at du deltar!

Q1: Fullførte du studiet ved videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid?

- Ja Jeg var opprinnelig deltaker, men trakk meg

Note: if you have answered/chosen item [1] in question 1, skip the following question

Q2: Vi ber deg om å besvare spørreundersøkelsen selv om du har trukket deg.

Hva er den viktigste årsaken til at du har trukket deg?

Q3: Alder:

- 0-29 30-39 40-49 50-59 60+

Q4: Kjønn:

- Kvinne Mann

Q5: Utdanning:

- Bachelornivå
 Masternivå
 Utdanning høyskole og universitet, men ikke tilsvarende bachelornivå
 Opptak til studiet på bakgrunn av realkompetanse

Q6: Yrke:

- Sosionom Vernepleier Annet, spesifiser:

If you have chosen "other", please specify:

Q7: Innen hvilket område arbeider du?

- Hjemmetjeneste pleie- og omsorg Rusomsorg Psykisk helse
 NAV Barnevern Annet, spesifiser:

If you have chosen "other", please specify:

Q8: Relevans av studiet Under følger noen utsagn om hvor relevant studieopplegget har vært for deg. Hvor enig er du i utsagnene, på en skala fra 1 til 4, hvor 1 betyr helt uenig og 4 betyr helt enig?

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Ganske enig 3	Helt enig 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Mestringsorienterte, boligsosiale korttidstilnæringer er relevant for mitt arbeid med brukere.	☐	☐	☐	☐	☐
OOMT er en egnet metodisk tilnærming for arbeid med brukere på mitt arbeidssted.	☐	☐	☐	☐	☐

Q9: Er det noen temaer du savnet i studieopplegget?

Q10: Betydning for egen praksis og fagutvikling lokalt Hvor enig er du i påstandene under om betydningen av studiet for egen praksis og fagutvikling lokalt?

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Ganske enig 3	Helt enig 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Deltakelse i MBSA har ført til at jeg i større grad enn tidligere tar utgangspunkt i brukerens behov og ønsker i mitt arbeid.	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakelse i MBSA har ført til at jeg har en mer systematisk tilnærming i mitt arbeid med brukerne.	☐	☐	☐	☐	☐
Flere på mitt arbeidsted har fått opplæring i bruk av OOMT og anvender dette i arbeid med brukere.	☐	☐	☐	☐	☐
Min deltakelse i MBSA har bidratt til fagutvikling lokalt på mitt arbeidssted.	☐	☐	☐	☐	☐
Ledelsen på mitt arbeidssted bruker min (og andre studenter på arbeidsstedet) sin deltakelse i studiet som grunnlag for fagutvikling lokalt.	☐	☐	☐	☐	☐

Q11: Hvor mange deltok i studiet fra ditt arbeidssted eller din kommune?

- Det deltok andre fra min kommune i studiet, men jeg var eneste deltaker på mitt arbeidssted
- Vi var flere deltakere i studiet fra mitt arbeidssted
- Jeg var eneste deltaker i studiet fra min kommune

Q12: Kompetanseutvikling I hvilken grad vil du si at studiet har gitt deg økt kompetanse på følgende områder? Vurder på en skala fra 1 til 4, hvor 1 betyr liten grad og 4 betyr stor grad.

	Liten grad 1	Ganske liten grad 2	Ganske stor grad 3	Stor grad 4	Vet ikke/ vanskelig å si 5
Å arbeide systematisk ved hjelp av OOMT.	☐	☐	☐	☐	☐
Ulike metodiske tilnæringer som kan anvendes i situasjoner med brukere hvor OOMT anses som lite egnet.	☐	☐	☐	☐	☐
Motiverende kommunikasjonsteorier.	☐	☐	☐	☐	☐
Å utøve kritiske refleksjoner i mitt arbeid med brukerne.	☐	☐	☐	☐	☐
Å utforme kreative løsninger i mitt arbeid med brukerne.	☐	☐	☐	☐	☐
Ulike boligmodeller for bosetting av vanskeligstilte.	☐	☐	☐	☐	☐

Ulike aktørers rolle i det boligsosiale arbeidet (boligplanlegging, boligforvaltning, tildeling av boliger, oppfølgingstjenester)?	☐	☐	☐	☐	☐
Tilgjengelige boligsosiale virkemidler fra Husbanken og andre statlige aktører som Arbeids- og velferdsdirektoratet.	☐	☐	☐	☐	☐
Velferdsstaten som ramme for boligsosialt arbeid.	☐	☐	☐	☐	☐
Boligsosialt arbeid som fagområde.	☐	☐	☐	☐	☐
Ansvarsfordelingen mellom offentlig, frivillig og privat sektor i det boligsosiale arbeidet?	☐	☐	☐	☐	☐
Boligens betydning for identitet og trivsel i hverdagen.	☐	☐	☐	☐	☐
Juridiske forhold knyttet til bolig for vanskeligstilte.	☐	☐	☐	☐	☐

Q13: Endret praksis og konsekvenser for brukerne. Hvor enig er du i påstandene under når det gjelder betydningen for arbeidshverdagen etter at studiet er avsluttet.

	Helt uenig 1	Ganske uenig 2	Ganske enig 3	Helt enig 4	Vet ikke / vanskelig å si 5
Jeg har en bedre opplevelse av å mestre jobben min i hverdagen.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg benytter OOMT i jobben min i dag.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg tror bruken av OOMT har positive konsekvenser for brukerne.	☐	☐	☐	☐	☐
Bruk av OOMT har ikke bedret brukernes opplevelse av relasjonen til meg som sosialarbeider.	☐	☐	☐	☐	☐

Q14: Nevn tre stikkord for hva som i dag er dine største behov når det gjelder ny kompetanse.

Boligsosialt arbeid og kompetanseutvikling II

Studietilbudet «Videreutdanning i metodisk boligsosialt arbeid» ble startet høsten 2012 og avsluttet våren 2014. Fafo og NOVA har evaluert studiet, og dette er sluttrapporten fra evalueringen. Rapporten drøfter om videreutdanningen gir deltakerne og kommunene en kompetanse som er relevant for å møte lokale boligsosiale utfordringer. Det drøftes også om videreutdanningen bidrar til en mer tilpasset brukeropfølging og til større brukermedvirkning. Det er behov for bred kompetanse i det lokale boligsosiale arbeidet, og avslutningsvis diskuteres bærekraften til og de langsiktige virkningene av kompetanseutviklingen.

Fafo

Borggata 2B/Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-rapport 2015:11
ISBN 978-82-324-0192-5
ISSN 0801-6143
Bestillingsnr. 20416